

Van Sint Jans onthoofdinghe

Jan Thönisz

Editie Paul Laport, Frédérique de Muij en Marijke Spies

bron

Jan Thönisz, *Van Sint Jans onthoofdinghe* (eds. Paul Laport, Frédérique de Muij en Marijke Spies).
Stichting Neerlandistiek VU en Nodus, Amsterdam en Münster 1996 (uitgave)

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/thon001sint02_01/colofon.php

© 2014 dbnl / Jan Thönisz / Paul Laport / Paul Laport / Frédérique de Muij / erven
Marijke Spies

[Voorwoord]

In het academische jaar 1994-95 heeft aan de Vrije Universiteit te Amsterdam een werkgroep van tien studenten Nederlands en één studente Woord en Beeld zich bezig gehouden met de bestudering van de Amsterdamse rederijdersbeweging en met name het spel *Van sint Jans onthoofdinghe* van de verder onbekende auteur Jan Thönisz. Leden van de werkgroep waren: Saskia Groenewoud, Miranda Haring, Marian de Jager, Marieke Koning, Paul Laport, Frédérique de Muy, Petra Noordijk, Lennert Ras, Marcia Schouten, Maartje Sijm en Léonie Thielen.

Nadien hebben twee van hen, Paul Laport en Frédérique de Muy, zich ingezet om, mede op basis van het door de groep bijeengebrachte materiaal, een editie van deze tot op heden alleen in handschrift overgeleverde tekst te bezorgen. Gekozen is voor een uitgave met inleiding en parallel-vertaling, dit laatste omdat alleen woordverklaringen nauwelijks kunnen helpen de tekst voor niet-gespecialiseerde belangstellenden toegankelijk te maken.

Van sint Jans onthoofdinghe toont de geschiedenis van de onthoofding van Johannes de Doper, zoals die in de Bijbel wordt verteld. Maar zijn grootste charme ontleent het stuk aan de twee zogenaamde ‘sinnekens’ Waerheits Verdruckinge en Onsuyver Begheerte, typische rederijdersfiguren, die elkaar, de andere personages en het publiek met het nodige verbale geweld om de oren slaan. Daardoor en door de virtuoze rijmtechniek - die in de vertaling helaas voor een groot deel verloren moest gaan - krijgt het stuk een vaart en een humor die ook de hedendaagse lezer nog kunnen aanspreken.

Marijke Spies

Inleiding

1 De geschiedenis van Amsterdam

1.1 De bevolking

Aan het begin van de zestiende eeuw was Antwerpen het handelscentrum van de Nederlanden. Amsterdam vormde weliswaar het hart van de Noordelijke Nederlanden, maar echt groot was de stad voor die tijd nog niet te noemen. Men schat het aantal inwoners rond het jaar 1500 op zo'n 12.500 en daarmee was Amsterdam kleiner dan bijvoorbeeld Leiden, Haarlem of Delft in die tijd. Maar de stad maakte in deze tijd een explosieve groei door. Rond 1550 was het aantal inwoners vermoedelijk al gestegen tot ongeveer 40.000, terwijl vooral na de val van Antwerpen in 1585 de bevolking nog verder zou toenemen doordat een groot aantal mensen uit de Zuidelijke Nederlanden naar het noorden vluchtte.

1.2 Het bestuur

Amsterdam was een echt handelscentrum van belangrijke nijverheden. Hierdoor waren er geen machtige gilden die zich met het bestuur van de stad bemoeiden, zoals elders. Van oudsher waren de regeringsfuncties, bijvoorbeeld die van schout en schepenen, in handen van enkele aristocratische families van kooplui. Begin veertiende eeuw kwamen behalve de schout en schepenen nog de burgemeesters, die zich in de loop van deze eeuw steeds meer macht toeëigenden.

Door de groeiende handel kregen de burgers in de stad meer aanzien. In de vijftiende eeuw kwam er dan ook een derde bestuursorgaan bij dat deze burgers vertegenwoordigde: de vroedschap, die uit 36 leden bestond. De bestuursorganen kregen van Maria van Bourgondië het recht zelf hun nieuwe leden te kiezen. Dit had tot gevolg dat belangrijke bestuursfuncties gedurende vele decennia binnen één familie bleven. De invloed van dat deel van de burgerij dat niet tot een van de machtige families behoorde, daalde tot het nulpunt. Het Amsterdamse bestuur was een ondoordringbare groep geworden.

De vroedschap had in het midden van de zestiende eeuw al veel van haar macht verloren en had nog maar weinig inspraak. Bovendien waren de taken van de burgemeesters en die van de schout en

schepenen niet altijd duidelijk gescheiden. In principe waren het de burgemeesters die de stad daadwerkelijk bestuurden en waren de schout en schepenen belast met de rechtspraak. Maar omdat er sprake was van machtsverstrengeling, vierde corruptie hoogtij en werkte het justitiële apparaat slecht.

In 1564 was de maat voor de burgerij vol. Door middel van een aanklacht, de doleantie, bracht een groep vooraanstaande burgers de landvoogdes Margeretha van Parma op de hoogte van het wanbeleid van de stadsregering. Na een onderzoek van de stadhouder van Holland, Willem van Oranje, stelde de landvoogdes de aanklagers grotendeels in het gelijk. Maar daarmee veranderde in eerste instantie nog niets. Na de beeldenstorm in 1566 legden de Amsterdamse bestuurders hun Spaansgezindheid en katholicisme met harde hand aan de bevolking op. Tot aan 1578, toen Amsterdam uiteindelijk de kant van de opstand koos, de zogenaamde Alteratie, bleef de stad een steunpunt voor de Spanjaarden in de roerige Staten van Holland.

1.3 Religie

In de zestiende eeuw waren er enorme veranderingen op het gebied van de godsdienst. In de voorgaande eeuwen zwaaide de rooms-katholieke kerk de scepter. Ketters en andersdenkenden werden door de inquisitie geducht gestraft. Maar in deze eeuw begon Rome haar greep op de maatschappij te verliezen. Er ontstonden hervormingsbewegingen. Geestelijken als Luther probeerden eerst van binnenuit de kerk te hervormen door te wijzen op misstanden binnen de kerk. Later werd hun protest feller en ontstond de reformatie onder leiding van hervormers als Luther, Calvijn en Zwingli.

Godsdienstig Amsterdam was grofweg in drie groepen te verdelen: rooms-katholieken, wederdopers en lutheranen en calvinisten. Al rond 1525 groeiden de wederdopers, ook wel doopsgezinden of anabaptisten genoemd, uit tot een belangrijke factor. Zij streefden godsdienstige idealen na, zoals het vervangen van de kinderdoop voor de volwassenendoop, maar ze hadden daarnaast ook een concreet wereldlijk ideaal: op grond van *Openbaringen 20: 2-7* geloofden ze in een duizendjarig vreedrijk op aarde, desnoods door middel van revolutie verkregen. Via visioenen was hun kenbaar gemaakt dat Amsterdam een van de uitverkoren plaatsen was om deze beide idealen te verwezenlijken.

In geloofskwesties was het Amsterdamse bestuur tot de jaren dertig van de zestiende eeuw verdraagzaam geweest. Sommige regeerders hadden zelf reformatorische ideeën. Mede hierdoor nam de ‘ketterij’ in Amsterdam in deze jaren aanzienlijk toe. Uit gebieden waar wel met harde hand opgetreden werd tegen hervormers en wederdopers, zoals Antwerpen, vluchtten gelovigen naar Amsterdam. Dit was een van de oorzaken van de grote bevolkingsgroei.

In 1535 deden de wederdopers een poging hun maatschappelijk ideaal te realiseren. Ze pleegden een ‘coup’ tegen het stadsbestuur, maar de aanslag mislukte. Hierna besloten de katholieke burgers zelf toezicht te gaan houden op de stad. De patriciërs, die streng katholiek waren, sloten zich aaneen. En de centrale regering in Brussel verving stelselmatig reformatorisch gezinde leden van de stadsregering door goed katholieke. Vanaf 1538 werden de ‘onroomse sekten’ steeds harder aangepakt. In 1539 werd meester Hendrik Dirckszoon, een patriciër, tot burgemeester gekozen. Door bij alle verkiezingen familieleden op de vacante regeringsfuncties te zetten, wist hij de totale leiding over de stad te verkrijgen. Deze katholieke regeerders behielden tot 1578 de heerschappij over Amsterdam. De vroegere tegenstanders moesten het hoofd buigen voor de katholieke overheersing. Vooral de wederdopers moesten het ontgelden. Velen van hen belandden op de brandstapel.

2. De Rederijkers

2.1 Geschiedenis

Stadsfeesten zijn er altijd geweest. Aan het eind van de veertiende eeuw werden deze vaak opgeluisterd door voorstellingen van rederijderskamers. Deze kamers waren een soort van culturele genootschappen die zich met het maken en het opvoeren van lyriek en drama bezig hielden.

Waarschijnlijk werd te Yperen, in het tegenwoordige België, iets voor 1400 de eerste rederijderskamer opgericht, met de naam ‘Alpha en Omega’. In het huidige Nederland had Vlaardingen vermoedelijk de primeur, rond 1433 werd ‘De Akerboom’ gevormd. De oudste vermelding van een Amsterdamse rederijderskamer dateert van ruim een halve eeuw later.

De leden van een kamer hechtten veel belang aan hun creatieve activiteiten. Een kunstwerk was een werk Gods, en de menselijke makers ervan moesten dus wel uitverkorenen zijn. Behalve talent, moest een kunstenaar over een zekere kennis beschikken. Deze kennis kon hij vergaren door zich aan te sluiten bij een rederijderskamer. De ‘const van rethoriken’ was een edele kunst, dit in tegenstelling tot het werk van de straatdichters. Deze ‘onconstigen’ werden niet in staat geacht de zuiverste waarde van de kunst te realiseren.

2.2 Plaats in de maatschappij

De meeste rederijderskamers onderhielden een hechte band met de plaatselijke overheid. Stadsbestuurders onderkenden het belang van een dichterlijk gezelschap en hadden er geld voor over het zo professioneel mogelijk, als waardig vertegenwoordiger van de stad, te laten functioneren. Rederijderskamers ontvingen vaak een toelage van hun stadsbestuur en konden dankzij deze financiële steun naar andere plaatsen reizen en meedoen aan rederijderswedstrijden of zelf een wedstrijd organiseren. Door succesvolle voorstellingen kon het aanzien van een stad toenemen. Ook speelden rederijders een belangrijke rol bij officiële festiviteiten zoals vredesafkondigingen en intochten van vorsten.

De relatie tussen overheid en rederijders bleef goed, totdat de laatste stelling begonnen te nemen in religieuze en politieke kwesties. Als het standpunt van rederijders indruiste tegen de ideeën van de

bestuurders leverde dat uiteraard problemen op. Toelagen werden ingetrokken, voorstellingen verboden en betrokken leden werden in sommige gevallen zelfs veroordeeld.

2.3 Organisatiestructuur van de kamers

Een rederijkerskamer was een tamelijk elitaire, gesloten vereniging, die vermoedelijk een vrij hoge contributie van haar leden verlangde.

Over de gemiddelde leeftijd valt weinig te zeggen. Van de kamer uit De Lier is bekend dat de gemiddelde leeftijd 26 jaar was. Of dit exemplarisch is voor de overige kamers is niet duidelijk en omdat de mensen toen korter leefden, zegt dit ook niet zo gek veel. Ook over de sociale afkomst van de rederijkers bestaat nog veel onzekerheid. Gezien de contributie is het vrij aannemelijk dat vooral rijke lieden zich aansloten bij een rederijkerskamer. Het lidmaatschap werd gezien als statussymbool.

Ook over de indeling van de kamers in de zestiende eeuw is weinig bekend. De hiërarchie in de zeventiende eeuw is wel bekend en het vermoeden bestaat dat die weinig verschilde van die van de eeuw ervoor. In de zeventiende eeuw kende de kamer de volgende functies: een keizer, een prins, een factor, hoofden, afschrijvers, een zot en gewone leden.

Het is wèl zeker dat aan het hoofd van een kamer een welgestelde heer stond, want de zogeheten prins of keizer moest bemiddeld genoeg zijn om refreinfesten te kunnen bekostigen. De gedichten die tijdens dergelijke feesten werden voorgedragen, werden dan ook aan hem opgedragen. De prins verzong zelfde stokregel, een steeds terugkerende regel aan het einde van het refrein, en deelde prijzen aan de winnaars uit.

De factor van een rederijkerskamer was een soort artistiek leider. Hij besliste welke stukken van anderen werden gespeeld of schreef de toneelstukken en gedichten zelf. Daarnaast regisseerde hij de stukken.

De gewone leden, ook wel 'broeders' genoemd, werkten direct onder de factor, en namen de toneelrollen voor hun rekening. Verder had iedere kamer een bestuur, waarin een of meerdere dekens, hoofdlieden, raadlieden en vaandrags zitting hadden. Meestal was er een bode of knaap in dienst van een kamer om berichten, bijvoorbeeld een uitnodiging voor een wedstrijd, naar andere kamers te brengen.

Veel gezelschappen hadden ook nog hun eigen nar, een clowneske figuur die voor de nodige komische noten moest zorgen. Hij organiseerde zelf weleens refreïnfesten met andere narren, zogenaamde narrenfeesten.

De plaatselijke overheid zorgde er in de regel voor dat een kamer onderdak kreeg. Sommige rederijkers kregen een prachtig gebouw ter beschikking, anderen moesten het doen met een zolderkamertje. Als een overheid niet zo toegeeflijk was, huurden rederijkers een herberg om te werken en te vergaderen.

2.4 Literaire productie

Hoewel een rederijkersstuk niet echt een groepsproductie was, werd het wel als zodanig naar buiten gebracht. Van een tekst werd alleen de naam van de verantwoordelijke kamer bekend gemaakt, niet de naam van de individuele schrijver. Dit sloot aan bij de inhoud van de stukken, want daarin werd niet geappeleerd aan individuele, persoonlijke zaken, maar aan algemene, maatschappelijke gevoelens. Het individu was duidelijk ondergeschikt aan de groep.

Rederijkers wilden met hun literatuur geen autonome werkelijkheid weergeven, maar vanuit de tekst verwijzen naar de buitentekstuele wereld. De ‘gegevens’ van het stuk moesten de werkelijkheid van alledag verduidelijken. Er bestond daarbij een voorkeur voor ethische en religieuze thema's en de stukken hadden vaak een didactische inslag.

De rederijkers beoefenden een aantal verschillende genres:

-De *Moraliteit*, een didactische toneelvorm, waarin godsdienstige of maatschappelijke onderwerpen in betogende vorm aan de orde kwamen. Allegorische personages speelden hier een belangrijke rol.

-Het *Spel van Sinne*, ontstaan uit de moraliteit en gebaseerd op één ‘sin’, één bepaalde gedachte. Een speciale vorm hiervan was het *Historiaalspel*, waarin een bijbelse of klassieke geschiedenis werd gepresenteerd.

-Het *Esbattement*, een speciaal voor feestelijke gelegenheden geschreven kluchtig toneelstuk. Deze stukken hadden vooral een ontspannende functie, maar bevatten toch ook een morele les. In een esbattement kwamen vooral volkstypen voor en veel scheld- en kijfpartijen.

Naast deze toneelgenres beoefenden de rederijkers diverse lyrische vormen:

-Het *Rondeel*, een vorm waarbij het een vereiste was dat de eerste, vierde en zevende regel hetzelfde waren, alsmede de tweede en de achtste.

-De *Ballade*, een lyrische vorm van meerdere strofen, die alle zeven, acht of negen regels telden en hetzelfde rijmschema hadden.

-Het *Refrein*, een dichtvorm bestaande uit meerdere strofen van elk minimaal dertien regels. De strofen eindigden alle op eenzelfde stokregel, waarin een bepaalde gedachte kernachtig werd samengevat. Het refrein eindigde met de zogenaamde prinsen-strofe. Daarin wendde de spreker zich tot de prins van de kamer, als een soort van eerbetoon.

Men gebruikte deze dichtvormen ook wel in toneelstukken. Zo opende een stuk vaak met een rondeel. Dit had een betekenisverheffende functie, vanwege de constant herhaalde kernzin. Ook het refrein met haar stokregel was goed in staat één bepaalde gedachte telkens te benadrukken. Daarom was het van groot belang de intentie van het stuk nauwkeurig in deze stokregel te verwerken.

Er werden veel algemeen geaccepteerde vormtechnieken toegepast, waaronder vooral ingewikkelde rijmvormen en rijmschema's. Veel gebruikt werden:

-De *Halfregel*, rijmend op een complementaire andere halfregel.

-De *Rhetorique batelée*, waarbij de rijmklank terugkeerde vóór de cesuur van de volgende regel. Sommige rederijkers maakten er een specialiteit van als uiting van hun vakmanschap.

-De *Dobbelsteen*, een rijmvorm waarbij de laatste twee woorden van een zin op die van de voorgaande rijmen.

Verder werd de dichtkunst van de rederijkers vaak gekenmerkt door het gebruik van 'mooie' vreemde, vooral Franse, woorden. Matthijs de Castelein heeft de lyrische theorievorming opgeschreven in zijn *Const van rhetoriken* uit 1555. Over dramatische theorievorming zijn geen werken uit deze tijd bekend, maar dat er zekere toneelconventies bestonden, blijkt uit de verschillende rederijkersstukken, die een in hoge mate eendere opbouw vertonen. Bijvoorbeeld de wending tot het publiek in het slotakkoord van een stuk, waarin ook vaak het motto van de kamer doorklonk.

2.5 Het toneel

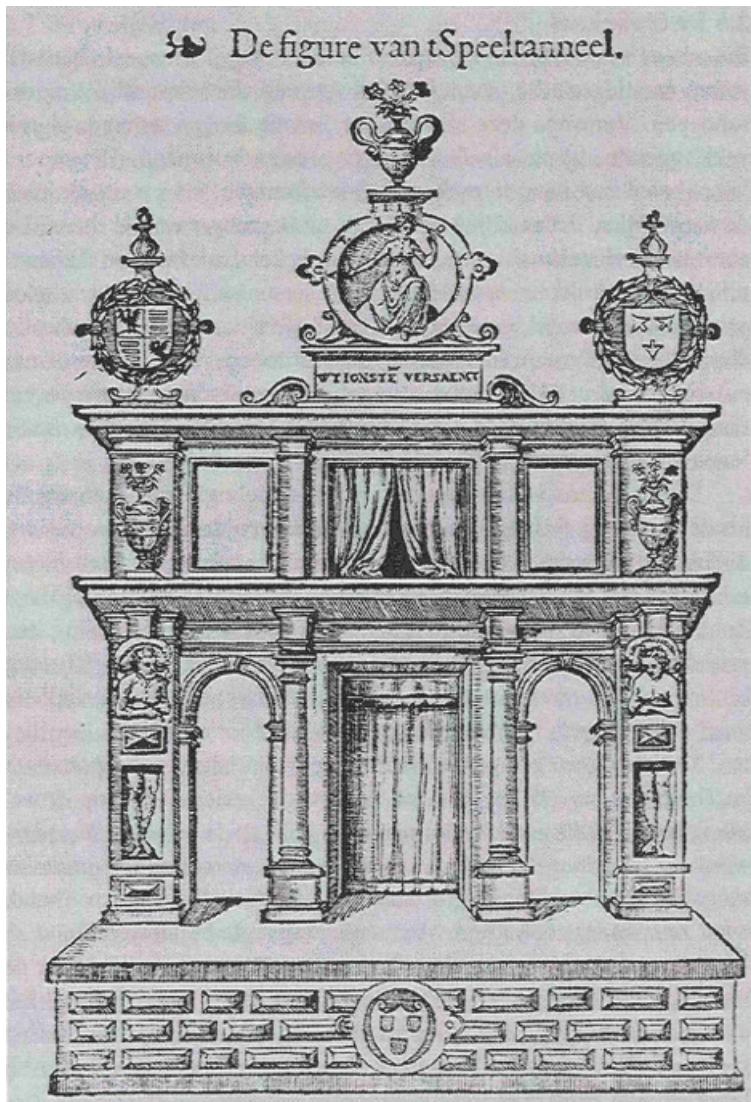
Bij de inrichting van het toneel werd uitgegaan van in ieder geval twee principes:

- de scheiding van spel en publiek
- het gebruik van een achterscherf

Rederijkersvoorstellingen vonden meestal in de open lucht plaats, bijvoorbeeld op de markt of voor de kerk. Het podium bestond soms uit verschillende verdiepingen, waarbij de begane grond de hel, de eerste verdieping de aarde en de bovenste de hemel voorstelde. Op deze stelling was een door een gordijn omgeven ruimte waarin de spelers zich terugtrokken als zij niet zichtbaar hoefden te acteren. De ‘bespeelbare’ ruimte was op die manier verdeeld in een zichtbaar en in een niet-zichtbaar gedeelte. Visueel niet voor te stellen handelingen, zoals lange reizen, of op het toneel onuitvoerbare of onvertoonbare scènes, zoals seksuele, werden naar het ‘onzichtbare’ deel van het toneel verplaatst. Ook kon het zichtbare gedeelte van het toneel worden uitgebreid door het achterscherf te openen. De ruimte erachter, de zogenaamde ‘open earner’, leende zich voor allerhande scènes die niet direct binnen de verhaallijn vielen, zoals muzikale. Het gordijn werd ook geopend voor de vertoning van de zogenaamde togen, tableaux vivants die min of meer los van het stuk konden worden bekeken en waar bij wedstrijden ook prijzen voor werden uitgedeeld. Het voordeel van de achterraimte was, dat een scène niet eerst opgebouwd hoefde te worden, maar meteen kon starten.

Soms was er ook sprake van simultaantoneel, waarbij op het podium tegelijkertijd verschillende plaatsen van handeling konden worden voorgesteld, bijvoorbeeld links van het speelveld Jeruzalem en rechts Rome.

Voor het ontwerp van decorstukken en togen werden plaatselijke kunstschilders benaderd. Hierdoor was er vaak sprake van nauwe samenwerking tussen de verschillende kunstrichtingen, de schilderkunst en de toneelkunst.

De figure van tSpeeltanneel
 Uit: *Spelen van sinne vol scoone moralisacien* [etc.],
 Antwerpen: Willem Silvius, 1561.

2.6 De Sinnekens

Sinnekens waren bekende figuren in het rederijkerstoneel. Meestal waren ze allegorische personificaties van negatieve menselijke eigenschappen. Vanwege deze allegorische functie kregen ze meestal ook veelzeggende namen als Ipocrijsie en Aeertsch Appetijt. Het woord ‘sinnekens’ had niets te maken met de zintuigen, maar verwees naar de natuurlijke, lichamelijke aandriften en begeerten van de mens. De soortnaam ‘sinnekens’ kwam, voor zover bekend, niet voor in de handschriften of drukken van spelen uit de eerste helft van de zestiende eeuw. De term werd waarschijnlijk rond 1551 voor het eerst gebruikt door Reyer Geurtz, die stukken kopieerde voor de Amsterdamse rederijkerskamer D'Eglentier. Vergelijkbare personages kwamen al eerder voor onder de namen ‘neefkens’, ‘nichte’, ‘neefinneken’, ‘cousynken’ en ‘verraders’.

De sinnekens waren meestal slechts zijdelings betrokken bij de hoofdhandeling. Belangrijker was hun optreden tijdens de scènes-apart, die als een rode draad door het stuk liepen. Sinnekens kwamen hierin minimaal met z'n tweeën voor en traden voortdurend gezamenlijk op. Ze waren steeds eensgezind door hun boosaardige instelling ten opzichte van de hoofdpersonen en door hun gemeenschappelijk belang bij het in het verderf storten van hun slachtoffers. Die eensgezindheid werd echter steeds verbroken en afgewisseld door onderlinge conflicten. Ze lieten geen gelegenheid voorbijgaan om elkaar te bespotten, te beschuldigen en uit te schelden. Zodoende wierpen ze op zowel komische als didactische wijze een ander licht op de behandelde onderwerpen, waardoor de kijker beseftte dat er meerdere interpretaties mogelijk waren. Uiteindelijk kreeg de eensgezindheid de overhand, want ze spanden toch altijd weer samen tegen de buitenwereld.

Meestal waren de sinnekens herkenbaar aan hun uiterlijk, door de kledij die ze droegen en de attributen die ze bij zich hadden. Dit uiterlijk was aangepast aan hun naam en de functie die ze binnen het spel vervulden. Ook heel typerend voor de sinnekens was dat ze bij hun opkomst en afgaan vaak in rondelen spraken.

2.7 De wedstrijden

Rederijkerskamers organiseerden onderling wedstrijden. Er bestonden verschillende soorten van wedstrijden, waarvan het landjuweel en het haagspel de bekendsten waren.

Een landjuweel was een cyclus van zeven rederijkerswedstrijden die in Brabant georganiseerd werd door telkens een andere rederijkerskamer uit het hertogdom. Met ‘land’ werd alleen het land of gewest Brabant bedoeld. In de zestiende eeuw is er slechts één cyclus volgemaakt, deze begon in 1515 te Mechelen. In 1561 werd te Antwerpen op dit landjuweel de kroon geplaatst. De winnaar van de eerste wedstrijd kreeg een zilveren schaal en moest de tweede wedstrijd organiseren, de winnaar van de tweede wedstrijd won twee zilveren schalen en moest de derde wedstrijd organiseren, enzovoorts. De prijs bij de laatste ontmoeting bestond dus uit zeven zilveren schalen.

Het verschil tussen een landjuweel in de vijftiende en een in de zestiende eeuw is dat in de vijftiende eeuw ook kamers van buiten Brabant konden meedingen naar de eerste prijs. Deze werd meestal gewonnen door een *Spel van Sinne*. Vanaf de zestiende eeuw mochten alleen kamers uit Brabant meedoen en ging de hoofdprijs naar een *esbattement*. Buiten Brabant werden ook wel dergelijke feesten georganiseerd, bijvoorbeeld in 1561 in Rotterdam, alleen werden deze wedstrijden geen landjuwelen genoemd.

Een haagspel was een vervolg op een landjuweel, maar dan minder kostbaar en minder groots opgezet. Bovendien mochten ook kamers van buiten Brabant er aan meedoen, en dan niet alleen rederijkers uit steden, maar ook die van vrijheden en dorpen. Ook was de winnaar niet verplicht de volgende wedstrijd te organiseren.

Tijdens een dergelijke feestelijke periode werden tussen de verschillende kamers dicht- en toneelwedstrijden gehouden. Deze namen vaak minstens een volledige week in beslag. Het landjuweel van 1561 te Antwerpen duurde zelfs langer dan een maand.

Een organiserende kamer maakte een uitnodiging, een ‘caerte’, waarop het tijdstip en de dag van aanvang werden vermeld, alsmede de plaats van samenkomst. Verder stonden op de uitnodiging de eisen geformuleerd waaraan alle stukken op het gebied van vorm en inhoud moesten voldoen.

De prijzen bestonden over het algemeen uit zilverwerk: schalen, kannen, bekers en beeldjes. Ze werden niet alleen voor de spelen uitgelooft, maar ook bijvoorbeeld voor de fraaiste intocht, het mooiste blazoen of voor de verst-komende kamer. Ook de grappigste kamernar kon een prijs in de wacht slepen.

Maar de wedstrijden hadden behalve een competitief element ook een sociale functie. De verschillende kamers kwamen met elkaar in contact en er kon veel kennis worden overdragen. Zowel op artistiek als op sociaal gebied moeten de wedstrijden grote invloed hebben gehad.

2.8 De waardering

Bij de beoordeling van een rederijkersstuk is het belangrijk te bedenken dat het in de eerste plaats bestemd was voor een kijk- en luisterpubliek. Over het oordeel van dit gewone publiek is helaas weinig bekend. Door de uitgereikte prijzen is wel enigszins te bepalen hoe collega-rederijkers de stukken waardeerden. Opvallend is dat vooral de ‘belevende’ spelen vaak in de prijzen zijn gevallen. Dit waren spelen waarin het verhaal op een meer dramatische manier werd verteld en waarin de existentiële nood van de hoofdpersoon werd geconcretiseerd. De ‘beschouwende’ spelen, waarin het verhaal zich op een abstracter niveau afspeelde, werden beduidend minder vaak beloond.

Daarnaast werd ook het gebruik van togen, specifieke rijmvarianten en het uiting geven aan een modern godsdienstige opvatting positief gewaardeerd. Opmerkelijk is het geringe belang dat aan de opbouw van het spel, de scene-verdeling en het gebruik van refreinen werd gehecht. Dit terwijl tegenwoordig toch algemeen wordt aangenomen dat rederijkers in de eerste plaats gefixeerd waren op vormen en constructie.

2.9 Naamgeving en blazoenen

Elke rederijkerskamer had een eigen naam. Er waren er die zich naar een heilige vernoemden, zoals de kamer ‘Sinte Barbara’ te Aalst. Maar meestal waren de namen meer symbolisch. ‘De heilige Gheest’ te Brugge en ‘D'Eglentier’ uit Amsterdam zijn hier voorbeelden van. De betekenis van de naam werd geaccentueerd in de toneelstukken en op het blazoen van de betreffende kamer.

Elke kamer had zijn eigen blazoen. De blazoenen, of wapenschilden, sloten aan bij de naam en het karakter van de kamer. Een kunstschilder maakte voor iedere officiële gebeurtenis een nieuw schild, dat meestal wel dezelfde afbeelding droeg. Dit wapen werd op gildenkleden geborduurd en megedragen tijdens processies en intochten in steden. Bovenin het wapenschild werd meestal het wapen van de prins aangebracht. Daaronder stond de zinnebeeldige voorstelling, die de naam en spreuk van de kamer uitdrukte, en soms een jaartal, waarschijnlijk het jaar waarin het blazoen was gemaakt. Helemaal onderaan bevonden zich de kenspreuk en de naam van de rederijkerskamer.

Sinds het einde van de vijftiende eeuw werden specifieke blazoenseesten georganiseerd, waarbij prijzen werden uitgelooft voor de fraaiste wapenschilden.

3. De Amsterdamse Rederijkerij

3.1 De oprichting

De exacte datum waarop de eerste Amsterdamse rederijderskamer werd opgericht is niet bekend. Wel zijn er aanwijzingen dat in 1496 een rederijderskamer te Amsterdam bestond. Op het landjuweel, dat in ditzelfde jaar te Antwerpen gehouden werd, was namelijk een Amsterdamse kamer aanwezig, die het mysteriespel *In principio erat verbum*, ‘In den beginne was het woord’, opvoerde, waarmee ze de tweede prijs won. Een tweede bewijs voor het bestaan van een rederijderskamer in Amsterdam in deze tijd is een toelage die door het stadsbestuur aan een kamer werd verstrekt naar aanleiding van opgevoerde stukken tijdens het bezoek van Filips de Schone aan de stad. Maar of het hier om dezelfde kamer of om twee verschillende kamers gaat, is niet zeker. En ook de naam van de kamer of kamers is niet bekend. In ieder geval is, aan de hand van een overgeleverd blazoen waarop een jaartal staat, met zekerheid vast te stellen dat de Amsterdamse rederijderskamer d'Eglentier begin zestiende eeuw bestond.

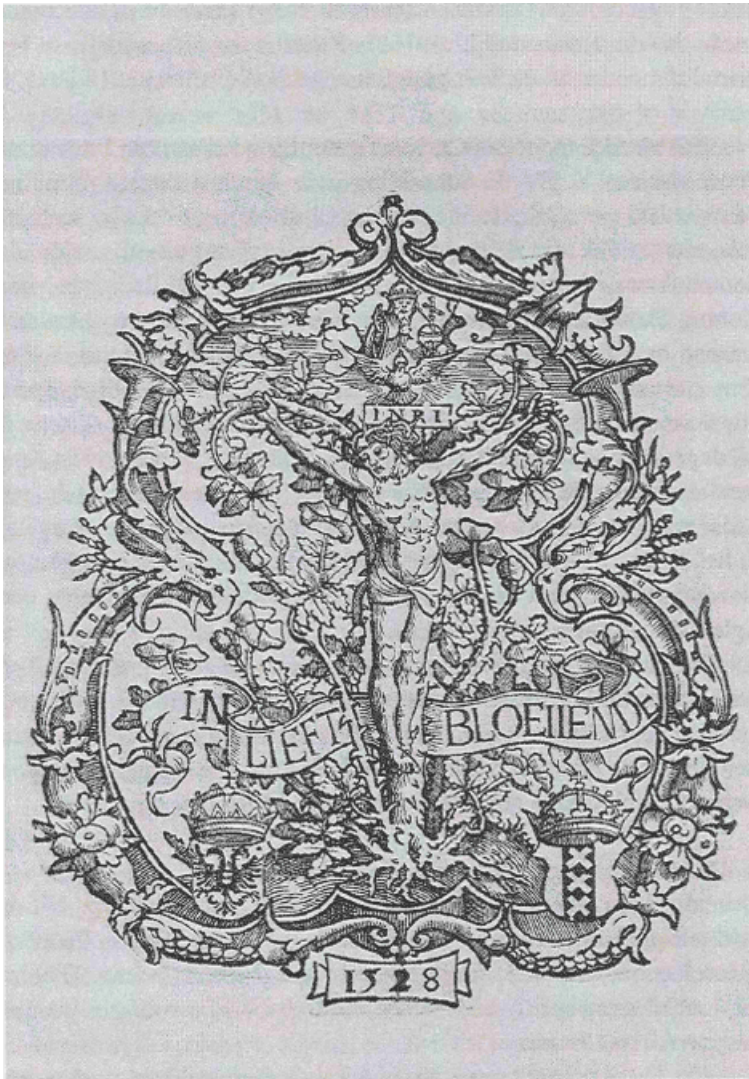
3.2 De Zinspreuk

Deze kamer d'Eglentier, met als zinspreuk *In liefde bloeyende* was ook de bekendste rederijderskamer van Amsterdam. Daarnaast kwam echter, in sommige Amsterdamse rederijdersstukken de spreuk *In liefde vierich* voor, onder andere bij het stuk dat in 1496 in Antwerpen werd opgevoerd. Het is mogelijk dat deze zinspreuk toebehoorde aan een andere kamer dan d'Eglentier, maar zekerheid daarover is er niet. Een naam voor die kamer is tot nu toe nergens terug gevonden, en bovendien lijken de twee spreuken erg op elkaar. In de rederijdersstukken *Spel van Naboth* en *'t Spul van Sinnen van den Siecke Stadt* werden *In liefde vierich* en *In liefde bloeyende* naast elkaar gebruikt. Het is dus ook mogelijk dat het hier om dezelfde kamer, namelijk D'Eglentier, gaat, die twee min of meer verschillende zinspreuken hanteerde.

3.3 Het Blazoen

Van het blazoen van de Amsterdamse kamer d'Eglentier bestaat een houtsnede, die vervaardigd is door Jacob Cornelisz van Amsterdam,

Jacob Cornelisz van Oostzanen,
Embleem van D'Eglentier, 'In Lief Bloeiende', 1528.
Rijksmuseum Amsterdam.

ook wel Jacob van Oostzanen (ca.1470-1533) genoemd. Deze houtsnede dateert vermoedelijk uit 1528. Zeker is dat niet omdat met het jaartal dat onderaan de houtsnede staat, geknoeid is, van 1518 is 1528 gemaakt of andersom.

Het blazoen toont een Christusfiguur, hangend aan een kruis in de vorm van een Y. Bij de uitbeelding is de beschrijving uit de bijbel nauwlettend gevolgd. Het hoofd van Christus leunt op zijn rechterschouder en ook zijn de wonden aan de rechterkant van zijn zijde, de doornenkrans, de lendendoek en het bordje met I.N.R.I., wat voor Koning der Joden staat, te zien. Aan zijn voeten hangt een banderol waarop *In lieft bloeiende* staat te lezen. Boven Christus is een duif te zien met zonnestrallen er omheen, het symbool van de Heilige Geest. Hierboven houdt God de Vader in de linkerhand de rijksappel, terwijl hij de rechterhand zegenend opheft. Rechtsonder is het wapen van Amsterdam afgebeeld met haar drie kruizen. Aan de linkerkant is een ander wapen te onderscheiden, een kroon met daaronder twee ‘vogels’ in het zwart, dit was het wapen van Karel V, de keizer van de kamer. Het geheel is omgeven door takken met doornen en bloemen, een Eglentier ofwel een witte roos.

De spreuk *In liefde bloeyende* voor tweeërlei uitleg vatbaar. Ten eerste ‘bloeiend in liefde’, ten tweede ‘bloedend in liefde’. Dit laatste verwijst naar Christus die aan het kruis gestorven is, gebloed heeft uit liefde voor de mensen. Beide betekenissen komen terug in het blazoen waar in de bloeiende struik een bloedende Christus is afgebeeld.

3.4 De kamers en haar leden

Over de leden van de Amsterdamse kamers is weinig bekend. Uit de overgeleverde stukken kennen wij slechts de namen van Jan Thönisz, Jacob Jacobszoon Jonck, Reyer Gheurtz en Egbert Meynertsz. Thönisz en Jonck waren schrijvende leden, Gheurtz was een afschrijver en Meynertsz was factor.

Jan Thönisz heeft, voor zover bekend, twee stukken geschreven, *Van sint Jans onthoofdinghe* en *Hue Mennich Mensch suect thuys van vreedem*. Onderaan dit laatste spel staat ‘ffinis Jan Thönisz steêboô tamsterdam fecit’. Misschien is hij dezelfde persoon als degene die in een thesauriersrekening van 1532 werd genoemd als één van de vijf ‘roedraghers’ van Amsterdam. Van Jacob Jacobzoon Jonck zijn een

viertal teksten bekend, geschreven tussen 1540 en 1560: een gedicht op een rijmprent, twee tafelspelen en het bijbels zinnespel *Naboth*.

Van Reyer Gheurtz is bekend dat hij, behalve *Van sint Jans onthoofdinghe*, tussen 1551 en 1553 nog veertien andere werken, waaronder ook spelen van andere kamers, waarschijnlijk ten behoeve van d'Eglentier heeft afgeschreven. Een afschrijver is iemand, die de stukken van de eigen kamer in het net overschrijft en die stukken van een andere rederijderskamer kopieert. Mogelijk was Gheurtz kopiist van beroep en was het zijn taak een archief-collectie voor de kamer aan te leggen. Er bestaat onzekerheid over of hij ook zelf stukken voor de kamer heeft geschreven. Hij is in elk geval de auteur van de proloog en conclusie waarmee het in oorsprong Leidse stuk *Wie voirmaels waeren de victoriöste* voor d'Eglentier werd aangepast. Daarnaast legde hij een verzameling spreekwoorden aan, *Adagia ofte spreekwoorden*, aangevuld met een aantal parabelen van Erasmus. Op het titelblad van dit werk staat zijn zinspreuk: *Tgheloof muet wercken*, wat op een actief rederijdersleven zou kunnen duiden.

Egbert Meynertsz was factor van de Amsterdamse kamer d'Eglentier toen deze in 1568 verboden werd door het Amsterdamse bestuur vanwege haar afwijkende, dus niet uitgesproken katholieke, geloofsovertuigingen. Meynertsz werd in 1568 als ketter ter dood veroordeeld, maar stierf reeds de nacht voor de voltrekking van het vonnis in de gevangenis.

3.5 De Waag

De leden van d'Eglentier belegden hun vergaderingen tot aan 1568 in de Waag op de Dam. De wederdopers hebben tijdens de opstand in 1535 dit gebouw een tijdje in handen gehad. De opstandelingen wilden van hier uit het stadhuis, waar de regering zetelde, veroveren, maar de aanslag mislukte en de daders werden berecht. D'Eglentier had verder niets met deze opstand te maken, behalve dat minimaal één lid van hen de wederdopers toegang moet hebben verleend tot de Waag. Toch is met enige zekerheid vast te stellen dat d'Eglentier niet bepaald negatief stond tegenover het nieuwe geloof. Schrijvende leden als Jacob Jacobz Jonck maakten stukken waarin tegen de rooms-katholieke onverdraagzaamheid ten aanzien van het nieuwe geloof geagiteerd werd. En Egbert Meynertsz was zelfs ouderling van de gereformeerde gemeente.

4. Het toneelstuk

4.1 Handschrift

Het handschrift van *Van sint Jans onthoofdinghe* ligt in de Koninklijke Bibliotheek te Brussel onder signatuur 21650.

4.2 Inhoud

Van sint Jans onthoofdinghe is een bijbels-historiaal spel, een interpretatie van het bijbelverhaal over Johannes de Doper, zoals beschreven in Marcus 6:14-29 en Johannes 1:19-30. Behalve deze bijbelse geschiedenis, wordt door de sinnekens een paar maal het verband gelegd met de contemporaine kerkproblematiek. Bijvoorbeeld in regel 60, waarin Onsuyver Begheerte de ander verwijt:

Ghy hebter so veel om die waerheit dûen sterven

Het lijkt niet vergezocht om in deze regel een toespeling te zien op de spanningen rond de reformatie. Vele wederdopers zijn om hun waarheid immers veroordeeld tot de brandstapel en daar hadden ook andersgelovigen veel kritiek op.

Ondanks deze serieuze kant van de tekst kunnen bepaalde passages wel degelijk op de lachspieren werken. Bijvoorbeeld het schunnige schelden van Onsuyver Begheerte op Waerheits Verdruckinge:

Onsuyver
 En segt me doch hûe lange ist leeden?
 verstaet mijn reeden // ghy kevelbecte uijl
 dat ghij Joseph, van syn brüeders deeds werpen in die kuyl
 ghy afghereeden guyl // ist u all vergheeten.
 (r.38-41)

In dit fragment wordt Waerheits Verdruckinge uitgemaakt voor een ‘tandeloze uil’ en een ‘afgereden paard’.

Het volledige stuk telt 722 regels en is opgedeeld in vijf gedeelten van zeer verschillende lengte, steeds gescheiden door een ‘pauza’.

Eerste deel (r. 1-163): De sinnekens Waerheits Verdruckinge en Onsuyver Begheerte openen het spel. Zij verwijten elkaar de meest zondige handelingen te hebben begaan sinds de schepping van de aarde

en lijken tegelijkertijd trots te zijn op hun wandaden. Vervolgens komt Johannes de Doper op. Hij maakt koning Herodes verwijten, omdat de vorst het met de vrouw van zijn broer heeft aangelegd. De profeet voorspelt de koning dat God hem daarvoor zwaar zal straffen. De koning kan zich echter niet zomaar op zijn vingers laten tikken door een eenvoudige doper. Hij geeft daarom de sinnekens - die als dienaren van de koning fungeren - opdracht Johannes gevangen te nemen. De twee duiveltjes doen dat met plezier.

Tweede deel (r.164-285): De vrouw van Herodes, Herodias, vindt de gevangenneming van Johannes niet ver genoeg gaan. Zij wil dat de profeet zwaarder gestraft wordt voor zijn optreden. Herodes kondigt aan een uitbundig feest te organiseren ter ere van zijn verjaardag. Verder belooft hij Herodias' dochter te schenken wat zij begeert, als zij voor hem en zijn gasten danst. Door deze belofte verwacht Herodias dat haar wens, namelijk de dood van Johannes, alsnog in vervulling zal gaan. Ook de sinnekens zijn ervan overtuigd dat Johannes zijn straf niet zal ontlopen. Waerheits Verdruckinge stelt vast:

hy en woude niet swyghen
dus mûet hy nu cryghen // loon na wercken
(r.212-213)

Derde deel (r.286-528): Inmiddels zijn de gasten van de koning gearriveerd, en zij genieten van de overmatige voorraad eten en drinken, aangemoedigd door Herodes:

weest onbevreest/ en wilds preycken noch proncken
drinct vrij droncken // dattet theme mach gluyen
(r.494-495)

De sinnekens blijven in eerste instantie onwennig terzijde staan, maar nadat ze elkaar moed in hebben gepraat durven ze aan tafel aan te schuiven. Op het hoogtepunt van de avond laat Herodes Herodias' dochter voor hem en zijn gezelschap dansen. Om het meisje te belonen, mag zij de koning een gunst vragen - wat ze maar wil, zal ze krijgen.

Vierde deel (r.529-607): Moeder Herodias dringt er bij haar dochter op aan het hoofd van Johannes te eisen. De koning reageert droevig als

hij het verzoek hoort, maar moet, zeker ten overstaan van al zijn gasten, woord houden en laat Johannes door de sinnekens onthoofden.

Vijfde deel (r.608-722): Herodias' dochter komt het hoofd bij de sinnekens halen en krijgt het op een platte schaal gelegd. Het stuk eindigt met de komst van twee discipelen van Johannes. Zij beklagen zich over diens dood en doen een belofte:

wij sullense vinnen // in liefden vierich
om onsen meester te begraeven manierich
(r.721-722)

In deze slotzinnen komt het motto naar voren dat door een Amsterdamse Rederijderskamer werd gebruikt: 'In liefden vierich'.

4.3 Bijbel

Alleen al uit de titel van het toneelstuk, *Van sint Jans onthoofdinghe*, blijkt dat dit werk op bijbelse leest is geschoeid. De thematiek van Johannes de Doper was niet gangbaar in het toneel van de zestiende eeuw. *Van sint Jans onthoofdinghe* is zelfs het enige bekende stuk waarin de onthoofding centraal staat.

In de beeldende kunst van de zestiende eeuw werd het thema wel vaker gebruikt. Interessant is dat Jacob Cornelisz van Oostzanen, de maker van een blazoen van d'Eglentier, een schilderij over de onthoofding heeft gemaakt. Zijn kleinzoon, Cornelis Anthoniszoon, die eveneens banden met de Amsterdamse rederij had, heeft de thematiek ook minstens eenmaal gebruikt. Welke relatie er precies bestond tussen de schilderijen van Anthonisz en het toneelstuk van Thönisz is niet helemaal duidelijk. Wel is het in ieder geval opvallend te noemen dat het thema tenminste drie keer in de kring van d'Eglentier voorkomt.

Van d'Eglentier wordt vaak gezegd dat ze reformatorisch gezind was, maar zo duidelijk is dat niet. Van stukken uit de eerste helft van de zestiende eeuw is het moeilijk de geloofsrichting te bepalen, omdat de verschillende opvattingen nog niet uitgekristalliseerd waren. Men kon best kritiek op de rooms-katholieke kerk hebben, maar dat betekende nog niet dat men reformatorisch gezind was.

In het toneelstuk *Van sint Jans onthoofdinghe* passeren zowel passages uit het Oude als uit het Nieuwe Testament de revue. De

Jacob Cornelisz van Oostzanen
Salomé met het hoofd van Johannes de Doper
Rijksmuseum Amsterdam

sinnekens verwijten elkaar verantwoordelijk te zijn voor verschillende wandaden waarover in de bijbel geschreven staat. Waerheits Verdruckinge zou er onder andere voor gezorgd hebben dat Kaïn zijn broer Abel doodsloeg, en dat de jaloerse broers Jozef in de kuil wierpen. Onsuyver Begheerte wordt verweten dat zij Sodom en Gomorra in het verderf heeft gestort en dat zij het onkuise gedrag van David ten opzichte van Bathséba veroorzaakt heeft.

Voor de kwintessens van het verhaal heeft de auteur terug gegrepen op tekstgedeelten uit Marcus 6:14-29 en Johannes 1:19-30, waarin het verhaal rond de dood van Johannes de Doper verteld wordt. Om de schrijver Jan Thönisz te kunnen plaatsen in deze godsdienstig onrustige periode is het van belang te weten op welke bijbelversie hij zich baseerde bij het schrijven van *Van Sint Jans onthoofdinghe*. Dit kan door deze nieuwtestamentische fragmenten uit verschillende bijbels naast de betreffende passages in de toneeltekst te leggen. Na de vergelijking van een aantal bijbelvertalingen, waaronder de Lutherse vertaling uitgegeven door Liesvelt in onder andere 1538, met de bijbeluitgave van Vosterman uit 1528, werd duidelijk dat Thönisz gebruik gemaakt moet hebben van de Lutherse vertaling.

Hieronder volgt een schematische vergelijking tussen enkele passages uit *Van Sint Jans onthoofdinghe*, de Vostermanbijbel uit 1528 en een Lutherse vertaling uit 1538:

St. Jans onthoofdinghe	Bijbel 1528 (Vosterman)	‘Lutherse’ Bijbel 1538 (Liesvelt)
r. 16	mart. 6	marc.6
onsuyver ...dat meer is <i>heeft hy syn brûeders wyf ghetrout...</i>	...om Herodias die huysvrouwe zijns broeders Philippi/ want hi hadde haer getrout	...om Herodias wille <i>sijs broeders Philippus wijf/ wandt hy hadse ghetrout</i>

St. Jans onthoofdinghe	Bijbel 1528 (Vosterman)	'Lutherse' Bijbel 1538 (Liesvelt)
r. 195-196	marc.6	marc.6
...daer sal ick men ⁿ nichte van mijn eelingen ûp nooden <i>die principaelste iooden // van deeser nacie</i>	...den oversten ende den hooftluyden van Galileen	...den oversten / ende die hooftluyden / ende <i>die eerste principaelste in Galilea</i>
r. 669	joh.1	joh.1
wiens <i>schûenriemen tonbinden</i> ben ick onwaerdich	...dien ick niet waerdich en ben / te ontbinden den riem van sinen schoen	...dien ic niet weerdich en ben / <i>dat ic zijn scoenriemen soude ontbinden</i>

Diverse passages blijken letterlijk overeen te komen met passages uit de Lutherse vertaling van Liesvelt, terwijl dezelfde passages in de Vosterman-versie volstrekt anders geformuleerd zijn. Dat impliceert dat Thönisz gebruik heeft gemaakt van een bijbel die op dat moment verboden was door de overheid. Een saillant gegeven is, dat in de Liesvelt-uitgave van 1538, in tegenstelling tot eerdere Liesvelt-bijbels, bij het zesde hoofdstuk van het evangelie naar Marcus een houtsnede staat met de onthoofding van Johannes. (zie omslag)

Het vermoeden van een reformatorische gezindheid van de schrijver wordt nog versterkt door de hiervoor vermelde passages in de tekst, waarin kritiek doorklinkt op het rooms-katholieke bestuur. Ook het gebed van Johannes de Doper vlak voor zijn dood kan reformatorisch-gezind uitgelegd worden. Hij moet vanwege de waarheid lijden:

tIs uwen wille heer dat de uwen müeten lyen
om des waerheits copyen / de niewarts syn ghehoort
hûe menⁿnighe der propheeten synder om vermoort
verworgt versmoort// veracht en versmaet
(r.596-599)

Dat het een precair onderwerp is, blijkt uit de voorzichtigheid waarmee de sinnekens met hun insinuaties omspringen. Als ze niet oppassen, zal de hele menigte over hen vallen:

Onsuyver

Wat wy veel snateren wy willen niemant noomen
so sullen ons dingen coomen// tot hören effect

Verdruckinghe

Ick mûet wat openbaeren

Onsuyver

Neen houtet bedect
of wy worden beghect// van all deese schaeren
(r.71-75)

4.4 Personages

Het spel is gebouwd rond het bijbelverhaal van de dood van Johannes de Doper. De karakters in het toneelstuk komen overeen met die uit de bijbel. Door de toneel auteur zijn echter twee extra personages toegevoegd. De sinnekens Onsuyver Begheerte en Waerheits Verdruckinge hebben hoofdrollen in het spel. Zij leveren, meestal aan de rand van het toneel, kritiek op andere personages en gebeurtenissen. Maar ze hebben niet alleen een becommentariërende taak, zij nemen ook deel aan het verhaal door, bijvoorbeeld, het vuile werk van de executie voor de koning op te knappen.

De sinnekens vormen een komische factor in het stuk, maar ze dragen ook bij aan de boodschap van het spel. Want juist door de uitvergroting van hun wandaden wordt het publiek erop gewezen dat het anders moet leven.

4.5 Vormaspecten

Het stuk opent met een rondeel (r. 1-9) waarin Waerheits Verdruckinge Onsuyver Begheerte maant tevoorschijn te komen. Met een rondeel richtten de spelers zich vaak direct tot het publiek. In dit stuk gebruiken de sinnekens het vooral om elkaar de oren te wassen en uit te schelden. Er bevinden zich verder nog vijf rondelen in *Van sint Jans onthoofdinghe*: r.76-84, r.157-165, r.280-288, r.478-486 en in r.500-508. Waarvan de eerste drie door de Sinnekens worden uitgesproken.

In r.478-486 spreken Herodes, Deen Heer, Dander Heer en de Derde Heer tot elkaar in een rondeel. Het laatste rondeel komt voor rekening van de dochter van de koning. Het was zeer gebruikelijk dat rondelen als afsluiting of als inleiding van een bedrijf werden gebruikt. In dit stuk worden alleen de eerste twee scènes ermee afgesloten.

Behalve zes rondelen komt er ook een refrein in *Van sint Jans onthoofdinghe* voor, r.426-477. Het refrein bestaat uit vier strofen, die worden uitgesproken door de gasten van de koning. De prinsen-strofe kan dubbelzinning opgevat worden. Aan de ene kant is het een dankwoord van de gasten aan koning Herodes, maar het kan aan de andere kant ook gelezen worden als een dankwoord van de acteurs aan de prins van de rederijkerskamer. Elke strofe eindigt met de stokregel:

De köninck mûet altijd in vröchden leeven

Ook de traditie met betrekking tot het gebruik van halfregels worden strikt gevolgd, zoals uit de dialoog tussen Onsuyver Begheerte en Waerheits Verdruckinge blijkt:

Onsuyver

Ist quaelyck gheblaesen?

Verdrucking

Ist quaelyck ghepeepen?

Onsuyver

hûe sou hy versolaesen?

Verdrucking

hy is nu beneepen.

(r.206-209)

In dit voorbeeld is sprake van vier halve regels, die alle een rijmende soortgenoot hebben. Deze korte ping-pong-dialogen hebben een versnellend effect en geven een soort muzikaal ritme aan het stuk, de zogenaamde ‘musique naturelle’. Ook de ‘rhetorique batelée’, waarbij een hele regel rijmt op een halfregel wordt door Jan Thönisz veel toegepast. Deze laatste rijmsoort lijkt zelfs een specialiteit van de schrijver te zijn. In de tekst wordt dit rijm steeds benadrukt door twee schuine streepjes (//) achter het rijmwoord:

Begheerte

Ick haest my al dat ick mach om u verstyven
mit ernstich gheryven // sonder ennich smerten
(r.5-6)

De combinatie ‘gheryven’ en ‘verstyven’ vormt hier de ‘rhetorique batelée’. Thönisz toont nog een paar keer zijn theoretisch vakmanschap, door gebruik te maken van het rijmvorm ‘doppelsteen’:

Verdruckinghe

veele man hadt ghy willen pluym// strycken
so mûcht ghy int ruym// wycken// nu komt ghy in banden
(r.145-146)

Ook hier benadrukt Jan Thönisz het rijm door streepjes te plaatsen achter de voorlaatste woorden.

4.6 Rijmschema's

De rondelen zijn, zoals gebruikelijk, in het schema ABAAABAB(B) geschreven. De eerste strofe van het refrein heeft het schema: AAaBAAaCCcDCDdCCcAA. De andere strofen hebben een iets afwijkend schema, maar wel hebben ze alle ook vier rijmklanken. Opvallend is het veelvuldige gebruik van rijmende halfregels (hier in de notatie aangegeven met een kleine letter).

In de overige tekst is veel gepaard rijm te vinden. Meestal komen rijmklanken driemaal voor: twee keer in een hele regel en eenmaal in een (daaropvolgende) halfregel. Over het algemeen hanteert Thönisz het schema AAaBBb.

Over de rijmcombinaties van Thönisz valt verder op te merken dat ze zeker niet gecompliceerd waren vergeleken met die van tijdgenoten. Wel heeft hij het stuk een overtuigend en regelmatig ritme gegeven.

4.7 Verantwoording van de transcriptie

Bij de transcriptie van deze tekst hebben we gestreefd naar uniformiteit, zonder daarbij afbreuk te doen aan de tekst. De afschrijver gebruikte bijvoorbeeld de ‘ij’ en de ‘y’ door elkaar, wij hebben overal de ‘y’ gebruikt. Eigennamen beginnen we met een hoofdletter, ook waar dat in de tekst niet gebeurt.

Verder was de tekst ingedeeld door middel van ‘pauza's’ met een streep erachter. Deze indeling hebben wij zo overgenomen. Waar er in de tekst alleen een streep stond zonder dat er pauza bij stond, hebben wij dit gehandhaafd.

De regelnummering is van onze hand. Wij hebben hierbij elke nieuwe regel als één regel geteld, dus ook de zogenaamde halfregels. Al met al komen wij daarmee uit op een iets ander totaal dan afschrijver Gheurtz, namelijk 722 in plaats van 667 regels.

Van sint Jans onthoofdinghe

ghemaect tot Amsterdam ende is lanck in ghedichte 667 [722] reghelen

Amsterdam

Personages

Waerheits verdruckinge een man

Onsuyver begheerte een rofster

Joannes baptista

Herodes

Herodias

Deen heer

dander heer

de derde heer

de dochtere

Deen discipel

dander discipel

Over de onthoofding van Sint Jan

Gemaakt te Amsterdam, en is in versvorm 667 [722] regels lang

Amsterdam

Personages

Verdrukker der Waarheid - een man
Onzuivere Begeerte - een koppelaarster
Johannes de Doper
Herodes, koning van Israel
Herodias, zijn vrouw
Eerste Heer
Tweede Heer
Derde Heer
De Dochter van Herodias
Eerste Discipel van Johannes
Tweede Discipel van Johannes

Ou onsuver begheerte waer mögdy blyven
 en gaet u ons bedryven// niet bet ter herten?
 Waerheits verdruckinghe, wat sacht sonder kyven
 Ou onsuver begheerte waer ramp möchdy blyven
 5 Ick haest my al dat ick mach om u verstyven
 mit ernstich gheryven// sonder ennich smerten
 Ou onsuver begheerte waer mögdy blyven
 en gaet u ons bedryven// niet bet ter herten?
 Ghy waerheits verdruckinghe weest niet te derten
 10 ick sou u schier temen// meendy dat my uyt thoot// es
 Wat isset dan?
 Ghy meynt die feyt die seer groot// es
 van die köninck herodes// hûe hy is verhet
 dat hy syn gheechte wyf heeft verset
 15 ende is besmet// met onsuverheit mennichfout
 dat meer is heeft hy syn brueders wyf ghetrou
 dwelck in wonderhout// gheheel Israel
 alst so will lucken dan gaetet ons wel
 denct watten spel// wilder noch uyt grûyen

O, Onzuivere Begeerte, waar mag je toch blijven?
Gaat ons bedrijfje niet méér ter harte?
Verdrukker der Waarheid, zacht wat, zonder kijven,
O, Onzuivere Begeerte, waar, verdorie, mag je toch blijven?
Ik haast me wat ik kan om je te steunen,
met naarstige ijver, zonder enige klacht.
O, Onzuivere Begeerte, waar mag je toch blijven?
Gaat ons bedrijfje niet méér ter harte?
Jij, Verdrukker der Waarheid, wees niet te dartzel,
of ik zal je tarten. Dacht je, dat 't me ontschoten is?
Wat is het dan?
Je bedoelt die kwestie, die inderdaad heel groot is,
van koning Herodes. Hoe hij zo in min is ontvlamd,
dat hij zijn wettige vrouw heeft gezet aan de kant
en is besmet met grote onkuisheid.
Wat meer is, hij heeft zijn broers vrouw getrouwd,
iets wat heel Israël in verbijstering houdt.
Als het zo doorgaat, dan gaat het ons wèl.
Bedenk, wat een spel daaruit nog kan groeien!

- 20 Will ick u seggen wyfken wy mûeten ons neerstich spûyen
of tsoude ons mûyen// hier nae sonder longhen
Ghy hebt noch all veel ander feyten gheplooghen
wildyt ghedooghen// ick dûe u tvermaen
Wat ding is datte?
- 25 Ghy deedt Cain synen brûeder doot slaen
mijn lieve compaen// dat mōgdy emmer niet missaecken
Hûe ghingt ghy met Zodoma en Gomorrha maecken
die noot wildt craecken// sonder uytspyen
Weet ghy anders niet tseggen?
- 30 Ende hy Noees tyen
dûe god ghinck castijen// die werlt om û onsuyvere rencken
Ende laet u van kōninck Pharao ghedencken
dûe hy mûst verdrencken// int ronde meer// daer
daers hy mûst blyven met alle syn heer// schaar
- 35 mit schandera oneerbaar// als van herten styff
Wel hûe maarte ghyt met Putifars wyf
int scandich bedryff// van onsuyverheeden

Ik zal je zeggen, vrouwtje, we moeten ons spoeden,
of 't zal ons later spijten, ongelogen.
Jij hebt nog wel heel wat andere dingen gedaan.
Als je 't me toestaat, doe ik het uit de doeken.
Wat moet dat?
Jij deed Kain zijn broer doodslaan,
mijn lieve vriend, dat kan je nu eenmaal niet ontkennen.
Wat deed jij niet met Sodom en Gomorra!
Kraak die noot maar eens zonder erin te stikken.
Weet je niet iets anders te zeggen?
En in de tijd van Noah,
toen God de wereld strafte om uw geile listen...
En herinner jij je maar koning Farao,
toen die moest verdrinken daar in de Rode Zee,
waar hij met zijn hele leger in bleef
vanwege zijn verstokte hart, met schande groot.
Wel, wat heb jij niet met de vrouw van Potifar uitgevreten
in dat schandelijke bedrijven van onzedelijkheden...

Ey segt me doch hûe lange ist leeden?
 verstaet myn reeden// ghy kevelbecte uyl
 40 dat ghy Joseph van syn brueders deedt werpen in die kuyll
 ghy afghereeden guyl// ist u all vergheeten?
 En hûe had ghy köninck David met onsuyverheit beseeten
 dat was u vermeeten// onbeschaemde madoone
 Insghelyck deedt ghy Salomon syn soone
 45 der wysheits croone// van gheheel Judeen
 Waerheits verdruckinghe hûe lange ist leen
 dat ghy hebt bestreen// Gods heilighen in Jsrael
 dûe ghyse ghinet verdrucken dör Jesabel
 brengende int ghequel// die propheeten des heeen
 50 verbannen veriaeght quaemen de int verseeren
 ghy möghet niet negeeren// de waerheit is claer
 By gans herten ghy valt my byloo al swaer
 met saecken waer// gaet hier deep dander verbrûyen
 Hûe ghinct ghy die wethouders met onsuyverheit bespûyen
 55 (ick souder in grûyen// datmen u in die ban// da)
 dat sy wouden violeeren die waerdighe Susanna
 maer die themelsche manna// sands heeft hör behûet
 Ende ghy deedt dat sy dorsten na hör blûet
 maer suer vör sûet// müsten sy verwerven
 60 ghy hebter so veel om die waerheit dûen sterven
 dör houwen dör kerven// in dorpen in steeden
 Wat hebt ghyer al onsteecken met u beleeden
 sonder afscheeden// ende noch tot allen daghen// dûet

En zeg me eens, hoe lang is het geleden
- luister naar me, jij tandeloze uil -,
dat je Jozef door zijn broers deed gooien in die kuil?
Jij, afgereden paard dat je bent, ben je dat alles vergeten?
En hoe heb jij koning David met onkuisheid besmet...
Dat was jouw werk, onbeschaamde madam,
en met Salomon, zijn zoon, heb je hetzelfde gedaan,
hij die het toppunt van wijsheid was van heel Judea.
Verdrukker der Waarheid, hoe lang is het geleden,
dat jij hebt bestreden Gods heiligen in Israel,
toen je ze ging onderdrukken door middel van Jezabel
en de profeten van de Heer in het nauw hebt gebracht?
Verbannen, verjaagd raakten ze in ellende.
Je kan het niet ontkennen, de waarheid is evident.
Wis en waarachtig, je valt me werkelijk hart,
de een maakt hier de ander met ware zaken zwart.
Hoe ging jij de ouderlingen opstoken met onkuisheids gloed
- ik zou blij zijn, als men u zou verbannen -,
zodat zij de eerbare Suzanna wilden aanranden,
maar Hij die 't hemelse manna zond heeft haar behoed.
En jij maakte dat ze dorsten naar haar bloed.
Maar ze kregen zuur voor zoet.
Je hebt er zo velen om de waarheid doen sterven
door houwen, door kerven, in dorpen en steden.
Wat heb jij er niet in vuur en vlam gezet met je streken.
Zonder ophouden, en dat tot op de dag van vandaag.

- 65 Kondy oock niet een woordeken van my verdraeghen// blûes
 datmen u jaeghen// mûet// in Maûmons vleyskaecken
 Nu nu sis seker best dat wy peys// maecken
 so möghen wy een revs// raecken// topsen propooste
 Ey subtil van gheeste
 Neen ghy syt verre de looste
 70 met uwen trooste// dûet ghyer veel bestroomen
 Wat wy veel snateren wy willen niemant noomen
 so sullen ons dingen coomen// tot hören effect
 Ick mûet wat openbaeren
 Neen houtes bedect
 75 of wy worden beghect// van all deese schaeren
 Wil ick u seggen wyfken sis best dat wy verhaeren
 en laeten vaeren// alle onnuttich clappen
 Hûe ghyt maect ghy en wilds gheen logheenen spaeren
 Wil ick u seggen wyfken tis best dat wy verhaeren

Kan je dan geen enkel woordje van me verdragen, Bloed?
Laten ze je hangen aan Mammons vleeshaken.
Nou, nou, het beste is dat we vrede maken,
dan komen we misschien nog eens tot ons voornemen.
Hey, slimmerd...
Nee, jij bent verreweg de sluwste,
met jouw troost overstroom je er velen.
Wat we ook kletsen, we willen noemen geen namen.
Zo zullen onze zaken wel sorteren hun effect.
Ik moet wat opbiechten...
Nee, hou het bedekt,
anders worden we nog bespot door deze scharen.
Zal ik je wat zeggen, wijfje, het beste is dat we 'em smeren
en stoppen met al dit nutteloze geklets.
Wat je ook doet, je zal geen leugens sparen.
Zal ik je wat zeggen, wijfje, het beste is dat we 'em smeren.

- 80 Wy sullen noch meer in ondöchden vergaeren
 ick weet onse snaeren// en sullender niet af slappen
 Wil ick u seggen wyfken fis best dat wy verhaeren
 ende laeten vaeren// alle onnuttich clappen
 dits u vör als ghy wildt mögdy mij na stappen
- 85 O eewighe wysheit o heer der heeren
 sall de köninck noch langer persevereeren
 int onsuyver hanteeren// groot boven maeten
 ick müet hem straffen ick en cans niet laeten
 al sonde hy my haeten// daer om tot in den doot
- 90 syn fornicacie is vör al die werrelt bloot
 de oock is seer groot// in Herodijas
 ick waen men noyt van schandelycker int vry// las
 hûe wel dat sy// was// syn brüeders vrouwe
 sy heeft ghedaen Philippo hören man ontrouwe
- 95 tsy ick verspouwe// sulcke vileynighen daet
 Ende de köninck heeft syn huysfrou versmaet
 noyt argher quaet// also ick waen
 ick sie den köninck vör synen palleyse staen
 dus wil icker tûe gaen// non foortse watter af gheschiet
- 100 Joannes wat segdy daer?
 Heer köninck u en betaemt niet
 datmen sulcke wercken siet// van u daer wel ûp let
 Wat meent ghy daer mee?

We zullen er nog wel meer in zonden verenigen.
Ik weet, onze snaren zullen er niet door verslappen.
Zal ik je wat zeggen, wijfje, het beste is dat we 'em smeren
en stoppen met al dit nutteloze geklets.
Ik ga je voor, als je wilt mag je me achterna stappen.
O, Eeuwige Wijsheid, o, Heer der Heren
zal de koning nog langer volharden
in het bedrijven van onkuisheid, bovenmate groot?
Ik moet hem bestraffen, ik kan het niet nalaten,
al zou hij mij daarom haten tot in de dood.
Zijn wellust is voor de hele wereld open en bloot.
En die is ook zeer groot in Herodias.
Ik denk dat men werkelijk nooit over iets schandelijkers las.
Hoewel zij was zijn broers vrouw,
was zij haar man, Philippes, ontrouw.
Bah, ik verafschuw zo'n gemene daad.
En de koning heeft zijn huisvrouw versmaadt;
geen erger kwaad bestaat er bij mijn weten.
Ik zie de koning voor zijn paleis staan,
dus zal ik naar hem toe gaan, kan niet schelen wat het zal geven.
Johannes, wat zegt ge daar?
Heer Koning, het past niet
dat men zulke dingen van u ziet, denk daar toch aan.
Wat bedoel je daarmee?

- 105 Dat ghy u huysfrou hebt van u gheset
 dwelck in die wet// scherpelyck is verbonden
 dattet ander deeden ghy soudet uytrooden
 ia ghy soudtse dooden// om sulcken overspel
 en ghy dûtet selve dit weet ghy emmer wel
 heel Israel// is hier omme beroort
- 110 Joannes ick heb u eertijts so gheerne ghehoort
 maer nu maect ghy my verstoort// ick mûet begrammen
 ghy wildt my altfijt ten ooren lammen
 om tgrey mynder madammen// daer ick in heb gûet behaeghen
 Deedt ghy recht ghy soudtse van u iaeghen
- 115 ten eeuwighen daeghen// laet u doch leeren
 ghy mögt u brüeders huysfrou niet onteeren
 gaeter u afkeeren// of tsal qalyck lucken
 dör *onsuyver begheeren* naect u *waerheits verdrucken*
 alsulcke stucken// gaen die conscience berûeren
- 120 dus maect u quijt dat scuymse der hûeren
 noyt mannen en vûeren// wel met sulcke trypen
 Suldy my altoos ten ooren pypen
 ick sal u dûen grypen// en werpen inden kercker
 Gods möghende handt de is al stercker
- 125 hy es een wereker// boven smenschen crachten
 dreygt ghy my inden kercker te smachten
 dat will ick cleyn achten// daer niet om dencken
 en sou ick u dan niet dorven crencken
 een drancxken schencken// van quaeder accoorden?

Dat u uw huisvrouw aan de kant hebt gezet,
iets wat in de wet ten strengste is verboden.
Als anderen het deden zou u het uitroeien,
ja, u zou ze doden om zulk overspel,
en nu doet u het zelf. U weet heel wel
dat heel Israël hierom is in beroeren.

Herodes

Johannes, ik heb je in het verleden zo graag gehoord,
maar nu maak je me boos. Ik moet het bestraffen,
je wilt me voortdurend de oren wassen
om de liefde voor mijn madame, waar ik zo'n welbehagen in heb.

Johannes

Deed u wel, dan zou u haar van u jagen
ten eeuwige dagen. Laat u toch beleren:
u mag uw broers huisvrouw niet onteren.
Keert u van haar af, of het zal u slecht verkeren.
Door onzuivere begeerte komt men tot verdrukker der waarheid,
want zulke streken beroeren het geweten.
Dus ontdoe u zelf van dat uitvaagsel der hoeren,
nooit voeren mannen wel met zulke sloeries.

Herodes

Zal je me altijd aan mijn hoofd blijven zeuren?
Ik zal je laten pakken en in de kerker doen sleuren.

Johannes

Gods almachtige hand is altijd sterker.
Hij is een werker die de krachten der mensen overtreft.
Dreigt u mij in de kerker te laten versmachten?
Denk niet dat ik me er iets van aantrek.

Herodes

En zou ik je soms niet durven krenken
en een drankje schenken van een slecht mengsel?

- 130 Ontbeyt heer kōninck wat syn die herde woorden
de den verstoorden// mûet/ mûchten brengen tot vechten// ris
Deese dooper altyt int straffen en berechten// is
dus brengt hem in hechtenis// en wildt u spûyen
sluyt hem wel vast
- 135 ghaeren heer kōninck ick loop om die bûyen
wy sullen hem leeren mûyen// met kōnings dingen
Ja lieve man nu mûety inden kercker springen
hûe suldy dan singen// als ghy legt in muyten
Hier syn die bûyen comt laeten ons sluyten
- 140 hy sal nu leeren fluyten// als hondekens blaffen
Wat lacher u doch aen den kōninck te straffen
u schelden u baffen// suldy nu becoopen
hy is vast ghenûech hy sal ons niet ontloopen
noch in die Jordaen meer doopen// dat kan ick dōr myn duym kycken
- 145 vele man hadt ghy willen pluym// strycken
so mûcht ghy int ruym// wycken// nu komt ghy in banden
Nu comt ghy in verdriet

Verdrukker der Waarheid

Excuus, Heer Koning, wat zijn dat voor harde woorden
die een verstoord gemoed tot ruzie zouden kunnen brengen?

Herodes

Deze Doper is altijd maar aan het bestraffen en berechten.
Dus neem hem in hechtenis, en haast je wat,
bindt hem stevig vast.

Onzuivere Begeerte

Graag, Heer Koning, ik ga al om de boeien,
we zullen hem leren zich met 's konings zaken te bemoeien.

Verdrukker der Waarheid

Ja, beste man, nu moet je in de kerker springen,
wat zal je zingen, als je ligt in dat hol.

Onzuivere Begeerte

Hier zijn de boeien. Kom, laten we hem binden.
Hij zal nu leren fluiten als een blaffende hond.

Verdrukker der Waarheid

Wat moest je ook zo nodig de koning bestraffen,
je schelden, je schimpen moet je nu bekopen.

Onzuivere Begeerte

Hij zit vast genoeg, hij zal ons niet ontlopen
en ook niemand meer dopen in de Jordaan, dat zie ik op m'n duim.

Verdrukker der Waarheid

Bij menigeen had je in de gunst willen komen,
maar nu moet je duiken in het gat, nu raak je gevangen.

Onzuivere Begeerte

Nu kom je in ellende.

- Nu comt ghy in scanden
 ick quam noyt in landen// noch nae noch veer
 150 daer een knecht ghinek straffen synen kōninck en heer
 dit dūet u nu seer// en tgaet u heel wan// schicken
 De hy heeren ghesien will syn de mūet panlicken
 so mach hy dan// micken// up syn eyghen profyt
 Wat vis vangdy nu?
 155 hy is tschaep quyt
 in watten stryt// heeft hy hem seleen gheleyt
 com com gaen wy tis langghenūech ghebeyt
 de plaets is bereyt// daer ghy in sult daelen
 Ist nu niet wel gheclapt die waerheit gheseyt?
 160 Com com gaen wy tis langghenūech ghebeyt
 Had ghy vōr die waerheit looghene**n** verbreyt
 vaet dit bescheyt/ ghij en hadt niet konne**n** faelen
 Com com gaen wy tis langghenūech ghebeyt
 de plaets is bereyt// daer ghy in sult daelen
 165 men sal u leeren ūp den kōninck smaelen

Pausa-----

Nu raak je in schanden.
Ik was nog nooit in een land, dichtbij of veraf,
waar een knecht zijn koning en heer dreigde met straf.
Dat brengt u nu in problemen en zal u nog slecht bekomen.
Wie bij de heren gezien wil zijn, moet hun hielen likken,
dan kan hij mikken op zijn eigen profijt.
En wat voor vis vang je nu?
Hij is zijn schaapjes kwijt.
In wat voor ellende heeft hij zichzelf gebracht.
Kom, kom, we hebben lang genoeg gewacht,
de plaats is klaar, waar je in moet dalen.
Is dat nu niet goed gesproken en de waarheid gezegd?
Kom, kom, we hebben lang genoeg gewacht.
Als je in plaats van de waarheid leugens verkondigd had,
let op mijn woorden, dan had je niet kunnen falen.
Kom, kom, we hebben lang genoeg gewacht,
de plaats is klaar, waar je in moet dalen.
Men zal u leren op de koning te smalen.

Pauze-----

mijn waerde vrouwe ick heb om u begheerte ghedocht
 Joannes is inden kercker ghebrocht
 wel vast gheknocht// om syn vleysch te verteeren
 ons te schelden mûet hy nu ontbeeren
 170 nu mûet hy cesseeren// hy maectet te groot
 daer om mûet hy nu leggen in druck in noot
 tot dat hem die doof// comt tasten// an
 syn discipulen syn sulcke subtile gasten// man
 sy mûchten hem ontlasten// van// all deese treecken
 175 dan sou hy in alle sermoonen van ons preecken
 soot dick is ghebleecken// met veel ghescals
 wil ick u seggen heer kōninck hy is ons te vals
 dus brengt hem om den hals// en laet hem duycken
 So soudick all die werrelt die mont ûp luycken
 180 de lucht soude ruycken// over heel Judeen
 Waer om dat?
 all tvolck bemint hem ghemeen
 om syn minlycke reen// wat will ick meer// seggen
 en weet ghy niet wat anders om weer// leggen
 185 dat wy hem int verseer// breggen// in corter tyt
 heer kōninck wat meendedy dattet my niet en spyt
 dat groote verwyty// aengaende ons beyen
 weet ghy anders gheen raet so will ick van u scheyen
 syn rûepen syn kreyen// met grooter verstoorte
 190 en wil ick niet hooren

Mijn waarde vrouwe, ik heb aan uw begeerte gedacht,
Johannes is in de kerker gebracht,
goed vast gebonden, om zijn vlees te verteren.
Nu zal hij wel afleren ons uit te schelden.
Nu moet hij wel houden zijn mond. Hij maakte het te bont,
daarom moet hij nu liggen in verdrukking, in nood,
totdat de dood het hem zal komen vergelden.
Zijn discipelen zijn zulke slimme gasten, man,
zij zouden hem kunnen bevrijden van al deze streken,
dan zou hij in al zijn preken over ons spreken,
zoals al dikwijls is gebleken, met groot geschal.
Ik zal u zeggen, heer Koning, hij is mij te vals,
dus breng hem om hals en wil hem droppen.
Dan zou ik de hele wereld de mond moeten stoppen,
de lucht zou zwart zien over heel Judea.
Hoe zo dat?
Het hele volk bemint hem algemeen,
om zijn liefdevol spreken. Wat kan ik verder zeggen?
Weet u anders niet om te weerleggen
dat wij hem ten snelste ten onder willen brengen?
Heer Koning, denkt u soms dat het mij niet zou kwetsten,
al die verwijten over ons beiden?
Weet gij verder geen raad, dan wil ik van u scheiden.
Zijn schelden, zijn woedend krijsen
wil ik niet meer horen.

De ghehöggnis mynder gheboorte
 is nae doude behoorte// een hógelycke dach
 so sal ick dûen berûepen myn vasallen so ick plach
 en maecken ghewach// van ghebraeden en ghesooden
 195 daer sal ick mennichte van mijn eelingen ûp nooden
 die principaelste iooden// van deeser nacie
 laet u dochter dan tomen maecken recreatie
 tot mynder statie// vör alle myn heeren
 dat ick hör dan beloof sal niet faelgeeren
 200 wat sy can begheeren// sall ick hör gheeven
 dus bedenet u wat peticie ghy wildt aencleeven
 om voortae te leeven// vrolyck in alle iolyt
 Heer köninck nu ben ick van herten verblyt
 sonder respyt// sal ick met myn dochter ûp tloost// maecken
 205 dat ick sal möghen tot mynen propoost// raecken

 Ist quaelyck gheblaesen?
 Ist quaelyck ghepeepen?
 hûe sou hy versolaesen?
 hy is nu beneepen
 210 tsweert is ghesleepen// so ick verstae den sin
 nu aenstaet hem die last

De herdenking van mijn geboorte
is volgens de traditie een heugelijke dag.
Ik zal mijn vazallen, naar gewoonte oproepen
en om gebraden en gekookte spijzen verzoeken.
Daar zal ik mijn vele edelen op noden,
de belangrijkste Joden van het hele land.
Laat uw dochter dan komen om te amuseren,
te mijner eren, al die heren.
Ik zal wat ik haar dan beloof niet mankeren,
wat ze maar begeert zal ik haar geven.
Dus bedenkt wat voor verzoek u zo wilt doen,
om voortaan vrolijk in genoegten te kunnen leven.
Heer Koning, nu ben ik blij en verzoend.
Zonder dralen zal ik het met mijn dochter zo maken
dat ik tot mijn voornemen zal kunnen raken.

Is dat slecht geblazen?
Is dat slecht gefloten?
Hoe werd hij nu nog vrolijk?
Nu zit hij in de tang.
Het zwaard is geslepen, zo begrijp ik die woorden.
Nu wacht hem die strop.

- hy brochter hem seleen in
 hûe mach syn kin// nu van drûefheit syghen
 hy en liet niet off
 215 hy en woude niet swyghen
 dus mûet hy nu krijghen// loon na wercken
Onsuyvers
 tcruys is nu int gat
Verdrucking
 tis nu van tverken
 syn straffens beswercken// comt nu ten inden
Onsuyver
 220 hûe conden wy hem leyen
Verdrucking
 Ja ghelyck den blinden
 deeden wy hem vinden// synen leggher onsacht
Onsuyver
 Ick wedde Herodias in hör vuyste lacht
 so isse in hör Gracht// wat baetet ghesweeghen
Verdrucking
 225 nu isse göets möets
Onsuyver
 nu machse onsuyverheit pleeghen
 si isser tûe gheneeghen// sulcke blaykens te plucken

Hij bracht zichzelf erin.
Hoe zal nu van droefheid zakken zijn kin.
Hij hield maar niet op
Hij wou maar niet zwijgen,
dus moet hij nu loon naar werken krijgen.
Het kruis staat nu in het gat.
Hij is nu voor het varken.
Aan zijn boetpreken komt nu een einde.
Hoe gemakkelijk konden we hem leiden.
Ja, als een blinde
deden we hem zijn onzachte bedje vinden.
Ik wed, dat Herodias in haar vuistje lacht.
Nu heeft ze de macht, wat baat het te zwijgen.
Nu heeft ze goede zin.
Nu kan ze plegen haar onkuise min,
ze is er toe genegen zulke blaadjes te plukken.

Hûe sal ick hör nu leeren die waerheit verdrucken
 in sulcke stucken// ben ick wys en vervaeren
 230 myn lesse sal ick hör nu te deeghe verclaeren
 sonder spaeren// dûen wy te venuskercken beevaert
 of tot sint Job die daer groote mennichte beseevaert
 so hy is een ghevaert// van die Spaensche reaelen
 met sulcken payment mûety all u lach betaelen
 235 al soudyer mee dwaelen// van hier tot Leyen
 Nun wyfken tis tyt dat wyer uytscheyen
 best gaen wy verbreyen// onse ouwe cluchten
 hûe was doch Herodias in duchten
 men sachse versuchten// met herten verstaert
 240 merkende dat Herodes om den dooper apaert
 in therte was beswaert// was sy hem beneeven
 met hören treecken
 Dat was dör u ingheeven
 ghy wordt noch verheeven// met cousen met schûen
 245 Dat quam altesaemen dör u sermûen
 dat hy ghinck dûen// so ghijt condt vûeghen
 om die waerheit te verdrucken na u ghenûeghen
 tis u selfs plûeghen// onaerdighe plat// brûeck

Hoe zal ik haar nu leren de waarheid te onderdrukken.
In dat soort dingen ben ik wijs en ervaren.
Mijn les zal ik haar nu terdege verklaren.
Zonder ophouden doen wij nu naar Venuskerk beevaart.
Of naar Sint Job, waar de grote massa naartoe vaart,
omdat hij een uitdeler is van valse Spaanse realen.
Met dat soort munten moet je al je gelag betalen,
al zou je ermee dwalen van hier tot Leiden.
Nu, wijfje, het is tijd dat we gaan pleiten.
Het beste is, dat we onze oude verhalen weer gaan verspreiden.
Hoe zat Herodias toch in de rats,
men zag haar tobben met een verstard hart.
Toen ze merkte dat Herodes speciaal vanwege de Doper
benard in zijn hart was, kwam ze bij hem temen
met haar streken.
Dat heb jij haar ingegeven.
Je wordt nog verheven, met kous en met schoen.
Dat kwam allemaal door jouw geouwehoer,
dat hij ging doen zoals jij het kon voegen,
om de waarheid te onderdrukken naar jouw genoegen.
Het is je eigen werk, ontaarde platbroek!

- swijgt seg ick eer ick u smeerich gat// vlûeck
 250 houdt vry dien trad/ clûeck// om een eeuwich versmachten
 Soudy dus een onbesproocken maegt verachten
 wilds u dies wachten// wanset my seer mishaecht
 Besiet my doch deese reyne doortse maecht
 wat sy ghewaecht/ noyt sulcken bescheyt
 255 sy heeft in vyfthien iaeren gheen man ontseyt
 deese stinckende gheyt// sietse staen proncken
 Ke hobbeken lörifaes, wat laet ghy u doncken
 u beenen u schoncken// van bûvryen// swellen
 dats elck bekent
 260 Laet ons dit partyen// vellen
 en sonder vermyen// stellen// om sinnen te scherpen
 ghy condt doch so abelyck een rûfken werpen
 in steeden in derpen// tot elcx ghevûech
 Ken darff niet rûffen ick ben selver vrous ghenûech
 265 dat ick u eens slûech// vör u haetich museel
 dat waerdy weerdich
 Loop rûfster ras na tbordeel
 daer vynt ghy veel// van u ouwe nichten
 En ghy condt oorlock tweedracht ende brant stichten
 270 wilds ghy doch swichten// ghy verdrucker der waerheit

Zwijg, zeg ik, eer ik u uitscheldt voor smerige kut.
Ga maar mooi zo op weg om eeuwig te branden...
Denk jij zo een onbesproken maagd te kunnen verachten?
Wacht je daarvoor, want dat mishaat me zeer.
Ziet me toch eens deze zuivere, dwaze maagd,
wat ze ook beweert, nog nooit zulke kul.
In vijftien jaar heeft ze nog geen man weten te weigeren,
deze stinkende geit. Zie haar eens staan steigeren.
Wat, Hobbeke Kletsmaajor, wat denk je wel.
Je benen, je botten zijn van de drank gezwollen,
dat weet een elk.
Laten we met dit ruziën stoppen
en ons zonder uitstel ertoe zetten onze zinnen te scherpen.
Jij kan toch zo goed koppelen,
in steden en dorpen, naar ieders behoefte?
Ik hoef niet te koppelen, ik ben zelf vrouws genoeg.
Ik zou je eens een klap moeten geven voor je gemene smoel,
dat verdiende je geheid.
Loop, koppelaarster, maar gauw naar het bordeel,
daar vind je veel van je oude nichten.
En jij kan oorlog, tweedracht en brand stichten.
Geef maar toe, jij Verdrukker der Waarheid.

Ey hoort doch wat Zeeuse neel daer// seyt
 siet doch hûe claer// leyt// sy hör woordekens uyt
 Ick weet noch wel meer
 Dûedy onsuyver bruyt

- 275 pijp ûp overluyt// elck een hoort u gheerne
 Hûe says ghy u saes in elcken taverne
 met vlûecken en sweerne// ghy en connes verweeren
 teghen die eeuwighe waerheit gaet ghy blasphemeeren
 met grooter oneeren// wordet uytghesmeeten
- 280 Wy hebben malcander seker ghenûech verweeten
 dus laet ons gaen eeten// dat dunst my tbeste
 Wat willen wy veel langer hier staen bleeten
 Wy hebben malcander seker ghenûech verweeten
 ghy hebbes my al wat vinnich tûe ghemeeten
- 285 theeft my ghespeeten// maer pays coomt int leste
 Wy hebben malcander seker ghenûeck verweeten
 dus laet ons gaen eeten// dat dunst my tbeste
 wy thyen noch tavont samen te neste

Pauze-----

Ay, hoor toch wat Zeeuwse Neel daar zegt,
zie toch, hoe helder zij haar mening uiteen zet.
Ik weet nog wel meer...
Doe je, onkuise bruid?
Zing maar op, en luid, iedereen hoort je graag.
Hoe zaai jij in elke herberg je zaad
met vloeken en zweren. Dat kan je niet ontkennen.
De eeuwige waarheid ga je lasterlijk schenden
met eerbiedloos geschreeuw zonder enige maat.
We hebben elkaar nu wel genoeg verweten.
Laten we maar gaan eten, dat lijkt me het beste.
Wat zouden we hier nog langer staan pesten.
We hebben elkaar nu wel genoeg verweten.
Je heb me heel wat lelijks toegesmeten,
dat heeft me gespeten. Maar uiteindelijk zij het vrede.
We hebben elkaar nu wel genoeg verweten.
Laten we maar gaan eten, dat lijkt me het beste.
We gaan deze avond nog samen het nest in.

Ick hebbe myn dochter wel gheinformeert
 290 ende wel cierlyck ghehabitueert
 nati myn begheert// tot skönings behaeghen
 de dooper mach syns clappens wel beclaeghen
 sulcke plaeghen// crygt hy om dit geschille
 nu ick den köninck heb tot mynen wille
 295 sullen luyd noch stille// ons quellen syn stuypen
 syn schelden sal hem nu in syn ooghe druypen
 hûe mach hy nu luypen// de vuylmondige blûet
 Hola de köninck comt my hier int ghemûet
 In vreedden syt ghegrûet// myn heere fier
 300 weerde madamme de tyt des weertscaps is hier
 om te maecken gûet cier// sonder iet te smaedelen
 myn hoff meester heeft syn peert dûen saedelen
 om te nooden myn aedelen// tot mynder feest
 wy willen vrolyck weesen vry onbedeest
 305 so alst heeft gheweest// in tyden vörleeden
 Nu is myn herte so wel te vreedden
 om die troostelycke reeden// vanden köninck verheeven
 dit will ick myn Dochterti te kennen gheeven

 Dus soumer mee speelen
 310 dus soumer mee leeven
 nu sal hyt bequeelen

Ik heb mijn dochter goed weten te informeren,
en mooi gestoken in de kleren,
naar mijn smaak, om de koning te behagen.
De Doper mag nu wel klagen over zijn kletsen,
zo'n ellende als hij krijgt om deze kwestie.
Nu ik de koning gewonden heb om mijn vinger,
zullen zijn oprispingen, hard of zacht, ons niet meer raken.
Zijn gescheld zal hem nu aan het huilen maken.
Hoe zal hij nu kijken op zijn neus, die vuilbekkende boer.
Hola, de koning komt naar me toe.
Weest gegroet in vrede, mijn edele heer.
Madame vereerd, het is tijd te gaan feesten,
om zonder smaad plezier te maken.
Mijn hofmeester heeft zijn paard doen zadelen,
om de hele adel te gaan noden op mijn partij.
Wij zullen onbekommerd vrolijk zijn,
zoals het ooit was in vroeger jaren.
Nu is mijn hart intens tevreden,
door de troostrijke woorden van de grote koning verheven.
Ik zal het mijn dochter gaan mededelen.

Zo moet je ermee spelen.
Zo moet je ermee leven.
Nu zal hij het bezuren.

- nu comt hy in sneeven
 dit hebben wy bedreeven// om te versûeten
 Herodias herte, en hör drûefheit te bûeten
 315 Wy hebbent wel ghemaect
 tis claer baentgen
 de tijt ghenaect
 dat hy mûet laeten legge tvaentgen
 syn tongblats haentgen// sal niet meer crayen
 320 vörwaer den köning te straffen is ongherayen
 die niet wil bayen// in der tormenten vlûet
 Wie teghen syn overhoort wryft de crygt onspûet
 want een eedel blûet// verscricet dör tschelden
 tis nochtans meer ghebört
 325 maer seker seldom
 ick was daerment vertelden// vanden propheet Nathan
 de David strafte
 Samuel vondter oock gheen baet// an
 dûe hy Sauls daet// van// onghehoorsamheit deed vermaen

Nu slaan zijn laatste uren.
Dit hebben wij bedreven, om te verblijden
Herodias' hart en haar droefheid te verdrijven.
Wij hebben het goed geklaard.
De weg is nu vrij.
Het tijdstip is daar...
dat hij zijn vlag moet strijken.
Het haantje van zijn tong zal niet langer kraaien.
Voorwaar, de koning te bestraffen is af te raden
voor wie niet in een vloed van kwellingen wil baden.
Wie tegen zijn meerdere ingaat, die krijgt narigheid,
want een edel hart schrikt van zulk gekijf.
Het is toch wel vaker gepasseerd...
Maar zeer zelden.
Ik heb wel eens horen vertellen van Nathan, de profeet,
die David heeft bestraft.
Het heeft Samuel ook geen profijt gebracht,
toen hij Saul berispte over zijn daad van ongehoorzaamheid.

- 330 maer deese dooper blyft ûp syn platte vûeten staen
 hy straffe aen end aen// met een claer bediet
 hy woude niet swyghen
 tis so gheschiet
 dus blyft hy int verdriet// tot hy sall die pap kûelen
- 335 Hûe hyt legt of heft hy en sals niet ontwûelen
 hy sall ghevûelen// eer iet lang vremde tûcken
 die hy onghewoon is
 tsal niet bet lûcken
 hy sal mûeten bûcken// om dit sottelijck pleeghen
- 340 ten deedt hem gheen noot
 dats al te deeghen
 hy wasser tûe gheneeghen// hy condes niet laeten
 Laet ons van een ander materi praeten
 hûe de köninck met syn staeten// capiteynen en heeren
- 345 in vrôchden in welvaert sullen bancketteeren
 brasseeren domineeren// om drucxs beletten
 Daer salmen hooren scalmeyen trompetten
 basuynen claretten// die seer lustich clincken
 hûe salmer swetsen

Maar deze Doper bleef maar op z'n stuk staan.
Hij berispte zonder ophouden, in ronde woorden,
en wilde niet zwijgen.
Zo is het gegaan.
Dus zal hij in 't kot blijven, tot hij zijn soep wil koelen.
Hoe hij het wendt of keert, hij zal er niet aan ontkomen.
Weldra zal hij vreemde dingen voelen
die hij niet gewoon is.
Het zal niet beter gaan,
of hij zal moeten boeten voor dat dwaze gedoe.
Het zou hem geen kwaad doen.
Het gaat zoals het moet.
Hij wilde niet anders, hij kon het niet laten.
Laten we over iets anders praten,
hoe de koning met zijn hof, met zijn kapiteinen en heren
in vrolijkheid en overvloed zullen banketteren,
zullen brassen en feesten, om droeve zinnen te verzetten.
Daar zal men schalmeien horen en trompetten,
bazuinen, klarinetten, die heel vrolijk klinken.
Wat zal men daar kletsen!

- 350 hûe salmer dan schincken
 hûe salmer smetsen
 hûe salmer dan drincken
 wat mer can ghedincken// dat salder ghebören
 wy willender mer weesen
- 355 vrij sonder trören
 ons wetten ons kören// sullen daer wel gheacht// syn
 ick salder so dapper thoonen die macht// myn
 laet oock blycken u tracht// fyn// men mach ons niet verstootten
 sulcken bier te brouwen heeft ons noyt verdrooten
- 360 by groote promooten// düen wy oock diligencie
 in veel plaetsen hebben wij credencie
 want ons intentie// is verwreckelyck tot vröchden
 om elck te veriöchden
 ey vat vol döchden
- 365 ghy u noyt en vöchden// dan te maecken iolyt
 Wat heb ick all menschen herten verblyt
 binnen cotter tyt// in mennich quartiere

Wat zal men daar schenken!
Wat zal men daar schransen!
Wat zal men daar dan drinken!
Wat men maar kan bedenken, zal men daar serveren.
Wij willen er bij zijn...
voorwaar, zonder treuren,
onze wetten en regels zal men daar zeker eren.
Ik zal er mijn macht duidelijk tonen.
Laat uw kracht ook blijken. Men kan ons niet verstoten.
Het brouwen van zulk bier heeft ons nooit verdrotten.
Bij hoge heren zijn wij extra diligent.
Op veel plaatsen staan wij goed bekend,
want onze intentie is op te wekken tot vreugden,
om iedereen te verjeugdigen.
Wel, jij, vat vol deugden,
jij spande je nooit in dan om te maken jolijt.
Wat heb ik al een mensenharten verblijdt
binnen de kortste tijd, op menige plaats.

- Ick meyn oock wyfken dat ick niet en viere
 van myn neerstich bestiere// mach ick my wel beroomen
- 370 Nu nu de kōninck is ter taeffele ghecoomen
 wy mûeten niet schroomen// maer daer ûp micken
 Wy willen ons oock aen die taeffele schicken
 om wel te licken// mûeten wy daer ûp raemen
 Ick en derff niet
- 375 Wat? soudt ghy u schaemen
 Gae wy te saemen// met een clûeck vermeeten
 ick scaemde my eens ken hebt noch niet vergheeten
 ghy mûetet wel veeeten// tis my so dick berouwen
 tis gûet wijfken dat ghyt noch hebt onthouwen
- 380 wie sou verflouwen// aen een taeffel wel ghelaeden
 Hûe sullen wy scoffen
 als wy commen aen tghebraeden
 wy en willen versmaeden// bier noch wynen
 myn heeren syn gheseeten

Ik meen, wijfje, dat ik ook niet aflat.
Ik mag me op mijn naartige inspanning wel laten voorstaan.
Nu, nu! De koning is aan tafel gegaan.
Wij moeten niet schromen, maar daar op mikken.
Wij zullen ons ook aan die tafel schikken.
Om lekker te smikken moeten we daar op af.
Ik ben te laf.
Wat? Zou je je niet schamen?
Kom, we gaan samen met het nodige lef.
Ik heb me eens geschaamd en ik ben het nog niet vergeten.
Dat moet je wel weten, het heeft me zo vaak gespeten.
't Is goed, wijfje, dat je het nog hebt onthouwen.
Wie zou er verflauwen aan een wel voorziene dis?
Hoe zullen we schransen,
... als we het gebraad zullen gaan eten.
We zullen versmiden bier noch wijn.
De heren zijn gezeten.

- 385 Laeten wy dan pynen
 te schuyven die gardynen// neerstelijck diligent
 Weest willecom myn heeren hier synde present
 ende oock de hier omtrent// syn tot mynder stacie
 wilt eeten en drincken met iubilacie
- 390 met dans om recreacie// en willen wy dincken
 Hier is der heeren wyn
 Wilt ronts om schincken
 alle druefheit mûet sincken// uyt ons memorie
 tis mynder ghebörten dach dus ben ick in glorie
- 395 Ghy heeren mynder consistorie// weest vrolyck met my
 o heer köninck wy syn vrolyck ende bly
 wy syn ghecoomen by// om triumphe te vermeereren
 Deesen beecker breng ick u myn heeren
 in vrolycheit in eeren, laetet syn ghewacht
- 400 tschiet uyt vrientschap
 Heer köninck laet coomen die dracht
 ick hebber mee bedacht// om weder te bringen
 monsuer du grant meestre
 O dat wil ick well ghehingen
- 405 ûp dat wy noch eens singen// eer dat wy scheyen

Laten we dan de handen uit de mouwen steken
om snel de gordijnen open te douwen.
Weest welkom, gij alle aanwezige heren,
en ook gij, die hier omheen staat te mijner ere,
wilt eten en drinken met plezier.
Laten wij slechts denken aan vertier.
Hier is de wijn voor de heren.
Wilt rondom serveren.
Alle droefheid moet nu wegzinken uit onze memorie, ja.
Het is mijn geboortedag, dus ik ben in de gloria.
Gij heren van mijn hofhouding, weest vrolijk met mij.
O, Heer Koning, wij zijn vrolijk en blij.
Wij zijn hier gekomen om de feestvreugde te vermeerderen.
Deze beker hef ik op u, mijn heren,
in vrolijkheid en ere, laat dat bekend zijn,
het geschiedt uit vriendschap.
Heer Koning, laat komen die drank.
Ik ben ook van zins uw gebaar te retourneren,
Monsieur du Grand Maistre.
O, daar sluit ik me bij aan.
Laten we nog eens zingen gaan, voordat we scheiden.

daer soudy myn herte rechts mee verfreyn
 gaen wy ons wat vermeyen// met herten verblyt
 Heer kōninck tis nu seer bequaeme tyt
 om te maecken jolyt// avont ende nūene
 410 de voghelkens singen noch lustich int grūene
 elck is in gūeden dūene// om hen te recreeren
 Wie ter werrelt soude thans möghen weeren
 ofte abandoneeren// vrōcht ende solaes
 De sulcx deede vōrwaer dat waer een dwaes
 415 als de tgheraes// beminde van versycke
 Wie soude möghen haeten die sūete practycke
 van snaerspel en rhetorycke// vol van delicicie
 ken gheloof datter iemant is so plomp van condicie
 de tot sulcken exercicie// sou draeghen wangonste
 420 so eedel is de conste
 Sy heeft seker myn ionste
 maer mennich ghefronste// houdtse beneepen
 so datse van elckerlyck niet word begreepen
 up dat blytscheepen niet blyven versteecken
 425 so will ick hier een refereyn gaen spreecken

Daar zoudt ge mijn gemoed werkelijk mee verblijden.
Laten wij ons wat vermaken met vrolijke harten.
Heer Koning, het is nu de juiste tijd
om plezier te maken, dagen en nachten.
De vogeltjes zingen nog vrolijk in't groen,
elk is in goede doen om zich te amuseren.
Wie ter wereld zou zich nu willen verweren
en zich af willen keren van vreugde en jool.
Die dat deed was voorwaar een ontzinde idioot,
als een die 't gejammer van smart bemint.
Wie zou er een afkeer kunnen hebben van de zoete praktijken
van snarespel en rederijke, zo vol schoonheden.
Ik geloof niet dat er iemand zo plomp is van wezen
dat hij tot zulke spelen zou zijn ongenegen,
zo edel is de kunst.
Zij heeft zeker mijn gunst,
maar menige zuurpruim wil er niets van weten.
Niet door een ieder wordt ze begrepen.
Opdat de blijdschap niet verborgen blijve,
wil ik hier een referein uitspreken:

- Ick will my seleen gaen onderwinden te deeghen
dör vriendelyck ghelaet als minnaers pleeghen
ick bender the gheneeghen// met hert mûet en sinnen
mennich amorös herte isser mee beweeghen
430 hûe cleijn van staete ofte in hoochheit ghesteeghen
wat baetet ghesweeghen // men mûettet bekinnen
wat soudtmer doch all ter went vinnen
buyten en binnen// in allen staeten
de malcander uyt reynder herten beminnen
435 köningen köninginnen// princessen prelaeten
hûe soudet iemant met recht möghen haeten
die vrientschap boven maeten// der minnaers verheeven
de köninck mûet altijt in vröchden leeven
De könincklycke waerde// met syn prinsesse
440 alderhoogste vermaerde// certeyn sa esse
een vriendelycke vlesse// met balsem claer
sy can hem legsen// der vröchden lesse
in hoogheit ghereesen// als een voogdesse
welruyckende cypresse// sny[?] der vröchden snaer
445 sy can verdryven dats emmer waer
alle drûefheit swaer// uyt skönincx memorie
waer dat hy is hier ofte daer
sy houdt hem eenpaer// in synder glorie
sy is des skönincx alder weertste cyborie
450 blinckende als yvorie// in syn herte verheeven
de köninck mûet altyt in vröchden leeven

Hier salmen singen of ûp instrumenten spelen

dör dat vrolyck gheluyt// dör spels gheclanck
myn sherten conduyt// in vröchden ontspranck
all waer ick heel cranck// ick worde gheneesen

Ik wil mezelf gaan inspannen terdege,
 met een vriendelijk gelaat, zoals minnaars plegen,
 want ik ben ertoe genegen, met hart, ziel en zinnen.
 Menig verliefd hart is er door geraakt,
 hoe klein ook van staat, of hoe hoog gestegen.
 Wat baat het gezwegen, men moet het bekennen:
 hoeveel vindt men er niet over de hele aard,
 buiten en binnen, in alle standen,
 die elkaar met zuivere harten beminnen,
 koningen, koninginnen, prinsessen, prelaten.
 Hoe zou iemand met recht kunnen haten
 die boven alles uitgaande vriendschap van minnaars verheven.
 Moge de koning altijd in vreugde leven!
 De koninklijke waarde en zijn prinses,
 allerhoogst vermaard, ja zeker, ze is
 een lieflijke fles met helder, zoet geurend vocht.
 Zij kan hem leren de les van genot,
 gerezen tot hoogheid, als een lerares.
 Welruikende cypres, zuivere vreugde-snaar,
 zij kan verdrijven, dat is zeker waar,
 alle droefheid zwaar uit 's konings memorie.
 Waar dat hij is, hier of daar,
 zij handhaaft hem altijd in zijn glorie.
 Zij is des konings kostbaarste ciborie,
 blinkend als ivoor in zijn hart verheven.
 Moge de koning altijd in vreugde leven!

Hier zingt men of speelt men op instrumenten

Door dat vrolijke geluid, door de klank van de muziek
 springt mijn harteklop in vreugde op.
 Ik zou zijn genezen ook al was ik heel ziek,

ghelyck de voghelkens reyn// hy der Bonnen ûpganck die menschen ghemeyn//
 verhøghen dor sanck ûp den wyngaert ranck// seer lustich ghereesen mennich amorös
 herte behoort nu te weesen vry sonder vreesen// als de leeuweryck inden douwe so
 betaemt onsen kōninck hooglyck ghepreesen vrolijk te syn mits deesen// met synder
 vrouwe ûp dat vergheeten sy alle druck en rouwe in jonck in ouwe// sonder suchten
 ofte beeven de kōninck mûet altij in vröchden leeven

- 465 Loff princelycke kōninck boven allen die meest
 de hier coomen sullen of hebben gheweest
 daermen af leest// in ennighen tyen
 men hoorde noyt van triumphelycker feest
 want elck is verhøgt tot deesen foreest
- 470 van herten van gheest// om hör te verblyen
 onghenûecht verdriet ende melancolyen
 steltmen hier besyen// tis nu de tyt
 te ghebruycken snaerspel vol harmonyen
 der melodyen// accoord is hier int cryt
- 475 dat sal hier ghebören tot skonincx jolyt
 haet ende spyt// mûeten wycken verdreeven
 so mach de kōninck in vröchden leeven

hier salmen weer speelen of singen

- Daer smaect een dronck ûp wilds ronts om loyen
 thert mûet verfroyen// als de wyn wordt gheproost
- 480 gheern heer kōninck wy willen wel poyen
 Daer smaect een dronck ûp wilds ronts om loyen

zoals de vogeltjes rein bij de opgang van de zon de mensen door hun zang verheugen alom, vrolijk zittend in de wijngaard op een hoge tak. Menig verliefd hart hoort nu te zijn zonder enige pijn, als de leeuwerik in de morgen. Zo past het ook onze koning hoog geprezen vrolijk te wezen, met zijn vrouwe, opdat zij vergeten alle rouw en zorgen, in jonkheid en ouderdom, zonder zuchten of beven. Moge de koning altijd in vreugde leven!

Lof, prinselijke koning, boven al degenen
die nog zullen komen of zijn geweest
te eniger tijd en waarvan men leest.
Men hoorde nooit van een prachtiger feest.
Want iedereen is genood in dit preeel
om zich te verblijden van hart en van geest.
Ongenoegen, verdriet en melancholie
zet men hier opzij. Het is nu de tijd
voor snarenspeel vol van de harmonie
der melodieën. Samenklank is het motto hier
en die zal klinken tot 's konings plezier.
Haat en nijd moeten wijken, verdreven,
dan zal de koning in vreugde leven!

Hier speelt of zingt men weer

Daar smaakt een slok op, wilt schenken in het rond,
't hart wordt gezond als we met de wijn klinken.
Graag, Heer Koning, wij willen wel drinken.
Daar smaakt een slok op, wilt schenken in het rond.

dats seker een eedele wijn van Asoyen
 Ick laet my niet veel noyen// ick hebt vry int hooft
 Daer smaect een dronck ûp wilt rontsom loyen
 485 thert mûet verfroyen// als de wijn wordt gheproost
 möghende kōninck syt gheeert ende ghelooft
 dat ghy ons dus toast// met uwer gracie
 verhōgt u met my myn eedelste nacie
 490 myn communicatie// heb ick tot u ghedaen
 uyt vrientscap plaen
 wy hebbent in dōchden ontfaen
 u lieflyck vermaen// duet therte ontfoncken
 weest onbevreesst/ en wilds preycken noch proncken
 drinct vrij droncken// dattet therte mach glûyen
 495 Will ick u seggen heer kōninck wy mûeten ons spûgen
 willen wy dus rûyen// wy comen wel hy daech// thuyt
 ick Beg maect u vrolyck opent u maech// slugs
 tot dat wordt u craech// buys// sis mijn begheeren
 ghy eedele heerera// laet ons triumphheeren

Herodias dochter sal hier dansen

Dat is voorwaar een edele Savoiard,
ik laat me niet bidden, mijn hoofd staat er wel naar.
Daar smaakt een slok op, wilt schenken in het rond,
't hart wordt gezond als we met de wijn klinken.
Machtige Koning, zift geëerd en geloofd,
dat gij zo met ons toont, met welwillendheid.
Verheugt u met mij, edelste leden van mijn rijk,
dat ik u met mijn gezelschap heb vereerd
is uit volle vriendschap.
Wij hebben het in eer en deugd geaccepteerd.
Uw vriendelijke woorden doen ons hart ontvonken.
Weest op uw gemak, wilt talmen noch tobben,
drinkt u rustig dronken, dat uw hart moge branden.
ik moet u zeggen, Heer, we moeten voortmaken,
als we zo doorgaan, zullen we pas 's ochtends thuis raken.
Ik zeg u, weest vrolijk, zet uw keel wijd open
giet hem vol tot de kraag, wilt mij plezieren.
Gij, edele heren, laat ons feest vieren.

Herodias' dochter danst hier.

- 500 Ghegrûet sydt heer kōninck vol princelycker eeren
om vrōchts vermeerē// maecte ick deesen dans
u staci // met recreaci// corn ick promoveeren
ghegrûet syt heer kōninck vol princelycker eeren
die ghy begracijt wie mach hem deeren
- 505 ofte vermeerē// tsy vrouwen ofte mans
ghegrûet syt heer kōninck vol princelycker eeren
om vrōchts vermeerē// maecte ick deesen dans
o suyver karsouwe ghy hebt verdient den crans
net gheengient/ ghepersoont ient van statuere
- 510 myn heeren waer sachmen oyt lustigher figure
mijn sinlycke natuere// isser mee beweeghen
mijn herte is oock tot hōr gheneeghen
wat baetet ghesweeghen// ick mûetet cryieren
alsulcken blûemken can tgheselschap vercierē
- 515 hōr sūete manieren// gaen te boven ennighe succaet
myn herte verōvert hem in hōr ghelaet
heer kōninck uwen staet// isser heel hy versiert
o belle madame dit hebby wel bestiert
alder bequaemste dōrwiert// reyn blûemken verheeven
- 520 al wat ghy begheert wilds vrolyck leeven
ick sweert ick salt u gheeven// noyt eet dien ghelycke
al waert dat ghy begheerde myn halve rycke
dōr u sūete practycke// en u minlyck ghewaeghen
hebbyt verdient

Weest gegroet, Heer Koning, vol prinselijke ere,
om de vreugde te vermeerderen, dans ik deze dans.
Ik kom dit amusement te uwer ere presenteren.
Weest gegroet, Heer Koning, vol prinselijke ere,
wie gij begunstigt kan niemand deren
of vernederen, 't zij vrouw of man.
Weest gegroet, Heer Koning, vol prinselijke ere,
om de vreugde te vermeerderen, dans ik deze dans.
O, mooi madeliefje, je verdient een krans,
welgezend en sierlijk van lichaam.
Mijne heren, waar zag u ooit lieflijker gestalte.
Mijn zinlijke aard is er door aangedaan.
Ook mijn hart is tot haar genegen.
Wat baat het gezwegen? Ik moet het uitspreken.
Zo'n bloempje een gezelschap opbloeien doet.
Haar maniertjes zijn als sukade zo zoet.
Mijn hart smelt door een blik van haar ogen.
Heer Koning, dit zal uw aanzien zeer verhogen.
O, schone madame, gij hebt u uitstekend geweerd,
en allerbest overwogen. Lief bloempje vereerd,
alles wat je begeert om vrolijk te leven,
zal ik, ik zweer het, aan je geven. Geen is aan je gelijk.
Al begeerde je mijn halve rijk,
door je mooie vertoning en beminlijk gedrag
heb je het verdiend.

525 ghenadighe köninck ist so u behaeghen
 daer vör will ick u dancken al myn daeghen
 Nu wil ick gaen vraeghen// myn moorken om hör gherieven
 wat ghifte ick begheeren mach na hör ghelieven

hier salmen weer singes of speelen

Pausa-----

Lieve moorken ick mûet u verclaeren
 530 hûe dat ick metten köninck heb ghevaeren
 ick salt u openbaeren// want ick u der eeres// ghan
 Wat seyde de köninck?
 Al wat ick begheeren// can
 Bal hy my consenteeren// tian // hy heeftet gheswooren
 535 daer om segt nu myn moorken vercooren
 wat sal ick orbooren// tot een eyssche, my dat onssnooft [?]
 dat begheer ick aen u
 myn dochter hoort onverdooft
 begheeret thooft// des doopers in een platteel
 540 over my en den köning deed hy groot queereel
 dûet myn beveel// myn drûetheit suldy daer mee enden
 Ick salt u brengen niet niemant anders senden
 nu wil ick my wenden// totten köninck te gaen
 ghegrûet syt heer köning hooggheboorenste graen
 545 wildt nu verstaen// myns peticys bediet

Genadige Koning, als het u zo bevalt,
zal ik u daarvoor danken mijn leven lang.
Nu zal ik om mijn moeder plezier te doen, haar gaan vragen
welk geschenk ik moet wensen om haar te behagen.

Hier moet men weer zingen of spelen

Pausa-----

Lieve moeder, ik moet uw vertellen,
hoe ik het met de koning heb weten te stellen.
Ik zal het u zeggen, want ik gun u alle eer.
Wat zei de koning?
Alles wat ik begeer
zal hij mij geven. Ja, dat heeft hij gezworen.
Dus zeg, mijn moedertje uitverkoren,
wat zal ik naar voren brengen als wens? Wil me dat influisteren,
ik vraag het u met klem.
Dochter, wil goed naar me luisteren.
Vraag het hoofd van de Doper op een schaal.
Over mij en de koning maakte hij groot kabaal.
Doe wat ik je zeg en wil mijn verdriet stuiten.
Ik zelf zal het u brengen, en niemand anders zenden.
Nu zal ik gaan om me tot de koning te wenden.
Gegroet, Heer Koning. allerhoogstgeboren vernuft,
verneemt wat de inhoud is van mijn verlangen en lust.

Wat begheerdy?
 des doopers hoeft en anders niet
 om dat verdriet// hy u deede in tyden vörleeden
 thooft van Joannes noyt sulcke reeden
 550 nu beswycken myn leeden// myn sinnen beswaeren
 Weest te ereeden heer köninck thoont gheen misbaeren
 ghy mûet bewaeren// uwen könincklycken eedt
 Ick hebbet gheswooren maer tis my herde leedt
 ick schör schier mijn cleedt// van druckich rouwen
 555 Heer dat ghy hor ghelooft hebt dat mûety houwen
 dit blûemken der vrouwen// hier staende present
 brect ghy uwen eet so sydy gheschent
 dus denct omt ent// en weest niet meneech
 ghy weet heer köninck dat hy nemmermeer en sweech
 560 dus gheeft hem een veech// en maecken u quyt
 Laet u ghehōghen hûe hy heeft benyt
 met grooten spyt// uwen amorösen wille

Wat wens je?

Het hoofd van de Doper en niets anders,
vanwege het verdriet, dat hij u indertijd heeft bezorgd.
Het hoofd van Johannes! Zoiets hoorde ik nog nooit.
Mijn ledematen bezwijken en zwaar wordt mijn hoofd.
Leg u erbij neer, Heer Koning, maak geen rumoer,
u moet uw koninklijke eed gestand doen.
Ik heb het gezworen, maar het doet me veel leed.
Ik zou mijn mantel haast scheuren en hartgrondig rouwen.
Heer, wat u haar beloofd hebt, dat moet u geven
aan dit bloempje der vrouwen, dat hier staat gereed.
Ge schendt uzelf als ge uw eed breekt.
Denk aan 't end. Weest niet meinedig.
U weet, Heer Koning, dat hij nimmer zweeg.
Geef hem een douw, wilt u van hem ontdoen.
Herinnert u hoe hij u bekapitteld heeft
om uw verliefdheid, met groot onfatsoen.

- gaet met u beyen inden kercker al stille
maect gheen gheschille// haestich wildt u spûen
565 ende onthoof hem
onthoofden? Dat will ick selve dûen
met herten kûen// wildyt my ghehingen
Ick gheef u consent
claer syn onse dingen
570 wy sullen hem ombringen// als de wuw het kuycken
nu sal hy mûeten bûcken
nu sal hy mûeten duycken
hue sal nu ontluycen// therteken fier
van Herodias
575 Dits de beste manier
met dusdanighen vier// salmen den bry koocken
Hûe sullen wy nu blaesen
hûe sullen wy nu stoocken
men salt sien roocken// over tgeheel Jödsche lant
580 Ey subtijl van gheeste...

Gaat met u beiden stil naar de kerker toe
- maak geen ruzie en doe het met spoed -
en onthoofdt hem.

Onthoofden? Dat wil ik zelf doen
met een koen hart, als u me toestaat.

Ik sta het u toe.

Duidelijk is onze taak:

we zullen hem ombrengen als de wouw het kuiken.

Nu zal hij moeten buigen.

Nu zal hij moeten duiken.

Hoe zal het trotse hart nu ontluiken
van Herodias.

Dit is de beste manier,
met zulk vuur moet men de pap koken.

Wat zullen we nu blazen!

Wat zullen we nu stoken!

Men zal het zien roken over het hele Joodse land.

Wel, jij slimmerd...

ghy clûeck van verstant
 de arme quant// mûet nu den tenör singen
 blyft ghy daer staen/ ick sal hem hier vörbringen
 wildt ghy die dör// dringen// datse sy gheclinct
 585 siet hûe neerstich hy nae den kercker sprinct
 syn messe blinct// dunst my van verde daer binnen
 quaem my Johannes last over ick verloor myn sinnen
 ick wou liever spinnen// dan also labören
 Joannes baptista hoort na skönincx cantelören
 590 den doot metten sweerde mûet ghy besören
 u sal nu ghebören// u laetste gherecht
 O eeuwighe God wildt stercken uwen knecht
 want de gheest vecht// om te winnen den prys
 teghen dat vleesch// waer an nochtans is cranck verlyt
 595 so weest nu propys// uwen knecht om ridderlyck te stryen
 tis uwen wille heer dat de uwen mûeten lyen
 om des waerheits copyen / de niewarts syn ghehoort
 hûe mennighe der propheeten synder om vermoort
 verworpt versmoord/ veracht en versmaet
 600 nu heer Sebaoth in mynen noot my hy staet
 ghelyck ghy daet// uwen propheeten inden noot
 laet myn ziele ontfangen syn in Abrahams schoot
 dat bid ick Here minjood/ wiltse derwart sinden
 als een van uwen beminden

Jij knapperd.
Die arme stakkerd moet nu een toontje lager jengelen.
Blijf jij daar staan. Ik zal hem hier naartoe brengen.
Duw de deur dicht, zodat hij valt in het slot.
Ziet, hoe begerig hij springt in het kot.
Ik geloof dat ik zijn mes daarbinnen in de verte zie blinken.
Als ik Johannes was, dan verloor ik mijn zinnen.
Ik zou nog liever spinnen dan zo te lijden.
Johannes de Doper, hoort naar het liedje van de koning:
gij moet nu ondergaan de dood met het zwaard.
Dit uiteindelijke vonnis is nu uw beloning.
O eeuwige God, sterkt nu uw knecht,
want de geest vecht om de opperste prijs
met het vlees, waaraan nochtans weinig verloren zij.
Sta uw knecht bij in dit ridderlijk strijden.
Het is Uw wil, Heer, dat de uwen moeten lijden
om het volgen van de waarheid en nergens worden gehoord.
Hoe velen van de profeten zijn er om vermoord,
gewurgd, gesmoord, veracht en versmaad.
Heer Sebaoth, wilt mij nu bijstaan in mijn nood
gelijk Gij bij uw profeten in hun nood hebt gedaan.
Laat mijn ziel worden ontvangen in Abrahams schoot;
dat bid ik lieve Here, dat U haar daarheen zendt
als een die U bemint.

605 tsa Joannes wijdt sermoon inden
 ick mûet u verbinden// dus wijdt u verneeren
 metten sweerde sal ick u executeeren

Pausa-----

Nu gae ick verneemen om myn moorken verlangen
 of de dooper ghecoomen is in doots verstrangen
 610 dus neem ick myn gangen// na den kercker of daeromtrent
 myn modere heeft my derwarts ghesent
 om te veeeten pertinent// daer van tbescheydt
 soudt ick hör weerhoorich syn dat waer my leydt
 ick heb hier bereydt// een platteele claer
 615 Waerde ioffrouwe heb ick u daer
 ick coom u bet naer// staet stille en tooft
 ick sal u gaen haelen des doopers hoofd
 dat u is belooft// onlancx te vooren
 want de köninck heeftet u tûe gheswooren
 520 nu is tverstooren// van u moorken ghecesseert
 Nu wordt myn moorkens vröcht vermeert
 dat sy lang heeft begheert/ heeft sy verworven
 siet hier ist hoofd vanden dooper ghestorven
 suldyt wel durven// handelen met mûede stout
 625 Ja ick vryelyck myn herte daer in niet verflout
 my dat vertrout// ick wijdt brengen myn moder terstont
 int aenscouwen so wordt hör herte ghesont
 Siet moorken de u ghestrafte heeft met fellen mûet

Kom, Johannes, maak een eind aan je gebed.
Ik ga je blinddoeken, dus wilt nu knielen.
Met het zwaard ga ik je doorklieven.

Pausa-----

Nu ga ik zien of mijn moeders wens is verhoord
en de Doper inderdaad is vermoord,
dus ga ik naar de kerker of daaromtrent.
Het is mijn moeder die me die kant opzendt,
om de definitieve uitslag te vernemen.
Ik zou niet graag ongehoorzaam wezen,
een platte schotel houd ik klaar.
Waarde juffrouw, bent u daar?
Ik kom naar u toe, sta stil en wacht even,
ik zal u het hoofd van de Doper geven.
Het is u beloofd, nog kort geleden,
de koning heeft het u toegezegd onder ede.
Nu is de woede van uw moeder vast opgeklaard.
Nu wordt mijn moeders vreugde volmaakt,
want wat ze lang heeft begeerd, dat krijgt ze nu.
Ziet hier het hoofd van de dode Doper voor u.
Bent u zo dapper dat u het durft aan te pakken?
Ja, zeker wel, ik ben niet zo zwak van harte.
Geef maar hier, ik breng het mijn moeder terstond,
zodra ze het ziet, wordt haar hart weer gezond.
Ziet, moedertje, hij die u berispt heeft met een boos gemoed,

ontsteecken synde met nydighen glûet leyt nu verwelct int blûet// so ghy schout vör
ooghen

Danck hebt dochterti/ nu is myn thoorne vervlooghen
ken wil voort aen niet ghedooghen// van iemant ennich woort
wie soudt ooc dorven dûen/ van herten verstoort
dus gae wy rechtevoort tot ons gheryven
635 en laet ons vröcht en solaes bedryven

Hier salmen weer speeltin of singen
Dan sullender twee van sijn discipulen
coomen ende beclaeghen hem

O tyrannich werck groot// boven alle tyrannyen
hûe scandelyck is hy ghedoot// de ons plach te verblyen
myn herte en mûchts niet lyen// ten deede gods gracie
teeghen donversaeden// is quaet te stryden
640 de daer syn belaeden// met hûerderyen
men behoortse te verspyen// al van dier nacie
o vermaledyde fornicacie
brocht ghy in dolacie// onsen meester vol trouwen
syn leeringe en syn gûede conversacie
645 maecten recreacie// onder mannen en vrouwen
Hy heeft den köninck om syn overspel ghescauwen
maer tis hem vergauwen// somen mach mercken

ontstoken in een vurige gloed, ligt nu te baden in zijn bloed, zo u hier ziet voor ogen.

Dank, dochttertje, nu is mijn woede vervlogen.

Het is zeker, dat ik voortaan van niemand meer een woord accepteer,
wie het ook zou wagen met een verstoorde geest.

Dus laten wij nu ongehinderd doorgaan met wat ons lust
en vreugde en plezier maken te keur en te kust.

Hier moet men weer spelen of zingen.

*Vervolgens komen er twee discipelen op
en beklagen hem*

O tirannieke daad, erger dan welke tirannie ook,
hoe schandelijk is hij gedood, die ons placht te verblijden!
Mijn hart zou zonder Gods steun niet kunnen dragen dit lijden.
Tegen de onverzadigbaren valt niet te strijden.

Zij die zich overgeven aan hoererijen
moet men verafschuwen, groten en kleinen.

O, vervloekte wellust des vlezes,
Zijn leer en zijn goede onderricht,
waren geliefd bij mannen en vrouwen.

Hij heeft de koning om zijn overspel berispt,
en dat heeft men hem betaald gezet, zoals je kunt aanschouwen.

syn lieflycke leeringe mach men wel verrouwen
 sy conde bedouwen// mennich sondich beswercken
 650 elck een war ghesticht in syn wercken
 leecken en clercken// van alderley faetsûen
 die crancken van gheeste ghinck hy verstercken
 tot allen percken// den hovaerdighen gheest verwûen
 Hy heeft ghedaen mennich troostelyck sermûen
 655 thert dunct myn blûen// dör sulcx beiaeghen
 Hy en ontsach gheestlyck noch waerlyck vorst noch barûen
 met herten kûen// strafte hyse sonder vertraeghen
 De scriftgheleerden met een druyssich ghewaeghen
 ghingen hem vraeghen// daer mennich man by// was
 660 of hy was de tûecoomende messyas
 of die propheet Helyas// maer hy heeftet missaect
 De phariseen als hij deese woorden heeft ghelaect
 waeren gheraect// en antwoorden seer spytich
 waerom dat hy dan doopte waeren sy hem verwytych
 665 als hypocrytich// ghesint tot dier stonden
 Ick doope met water was syn vermonden
 maer onder u is ghevonden// dien ghy niet en kent
 de nae my coomen sall u weesende omtrent
 en vör my gheweest is bekennt// van allen begaerdich

Zijn liefdevolle lessen zal men nu betreuren,
zij konden verhoeden menig zondig gebeuren.
Iedereen werd gesticht in zijn doen,
leken en geleerden, rijp en groen.
Hen die zwak van geest waren gaf hij krachtige raad
om hun hoogmoedigen inborst in te tomen.
Met zo menig troostende preek is hij gekomen.
Mijn hart bloedt door zulken daad.
Hij ontzag geestelijke noch wereldlijke staat. Vorst of baron,
met een moedig hart berispte hij hen zo veel als hij kon.
De schriftgeleerden, met hun overmoedige stem,
vroegen hem, waar menigeen bij was,
of hij beschouwd moest worden als de beloofde Messias,
of als de profeet Elias. Maar hij heeft dat ontkend.
De Farizeërs waren, toen hij hun woorden heeft gelaakt,
pijnlijk geraakt en antwoordden nijdig,
waarom hij dan doopte. Ze maakten hem verwijten,
vol hypocrisie, zoals ze waren in die tijd.
'Ik doop met water,' zo heeft hij gezegd,
'maar onder u is er één, die u niet kent
en die na mij zal komen. Hij is al in uw midden
en is al voorzien door wie hem beminnen.

wiens schûenriemen tonbinden ben ick onwaerdich Ick ben maer een stem
 volhaerdich// sonder cessereren rûepende, wilt bereyden den weck des heeren Dit
 ghinck hy leeren// met woorden inlyck

- Siet hier tlam Gods seyde hy so versinlyck
 675 vermanende minlyck// al dûchtet ons vreemt
 dit is de der werrelt sonder weck neemt
 so heeft hy gheteemt// van christo om niet vergheeten
 seer soberlyck leefde hy in drincken in eeten
 als wy wel weeten// vörwaer// gheseyt
 680 Altyt heeft hy Gods eere int claer// verbreyt
 bûete openbaer// ontspreyt// vör alle creatueren
 Eylaci mûst hy daerom die dooi besueren
 sy coomen in trueren// dat weet ick te vooren
 de syn sermoonen gheerne pleghen te hooren
 685 o alder heylichste ghebooren// van moders lichaem
 Men hoorde hem altyt laudeeren den heilghen naem
 van Jesu bequaem// der maghet Marien soon
 O weerde Joannes is dit u loon
 Den vader inden throon// mûettet syn gheclaecht
 690 Hûe sal mishae ghen deese tydinghe ghewaecht
 die aldersuuerste maecht// Maria syn nichte

Ik ben onwaardig zelfs maar zijn schoenen los te binden. Ik ben slechts een stem, die volhardend en zonder mankeren roept: wilt bereiden de weg des Heren.' Dat leerde hij, met woorden zo innig.

'Zie hier het Lam Gods,' zo sprak hij zinrijk,
en minlijk belerend, 'al dunkt het ons vreemd,
dit is degene die de zonden van heel de wereld wegneemt.'
Zo heeft hij onderwezen over Christus om nooit te vergeten.
Hij leefde zeer sober van drinken en eten,
zoals we weten. Eerlijk waar.
Altijd heeft hij Gods eer uitgedragen openbaar,
en voor alle schepsels openlijk boete gedaan.
Helaas, daarom moest hij de dood ondergaan.
Zij zullen het betreuren, dat weet ik te voren,
die zijn preken graag hoorden,
o, allerheiligste ooit geboren uit een vrouwelichaam.
Men hoorde hem altijd prijzen de heilige naam
van de goede Jezus, de maagd Maria's zoon.
O, eerbare Johannes, dit is uw loon.
De Vader op Zijn troon moet het zijn geklaagd.
Hoe zal dit bericht, wanneer er van wordt gewaagd,
verdrieten de allerliefste maagd, Maria, zijn nicht,

de daar bescheenen is met dat hemelscha lichte dör tgodlyck ghestichte// van
anbeghin// claer

- O sy hebben ghedoot den godlycken minnaar
 695 tmaect mynen sin// swaer// als ick peys om syn sterven
 syn troostelycke conuersacie mueten wy nu derven
 Wy müeten nu swerven// als de desolaeten
 O lieve brueder ons en mach niet baeten
 ons karnren ons praeten// ons suchten ons claeghen
 700 Myn brueder laet ons niet seer syn verslaeghen
 dus ist Gods behaeghen// dat de synen müeten lyen
 syn niet die propheeten in vörleeden tyen
 ghedoot en müsten stryden// teghen tsondich opstel
 Hûe wordense vervolgt in tyden van Jesabel
 705 diese bracht int ghequell// met grooten hoopen
 also datse in speloncken en hoolen müsten loopen
 daar sy incroopen// om hör lyff te berghen
 sulcken duvels wyff was niet om vererghen
 ten waar Herodias de nu ghedaen heeft hör prûeve
 710 Hûet is om onsen meester ben ick all drûeve
 de tonsen behûeve// ghinck ons Gods wille verclaeren

die beschenen is met het hemelse licht door Gods wil, die vanaf het begin der tijden vaststaat.

O, ze hebben gedood de Goddelijke minnaar.
Het ligt me zwaar op m'n hart als ik denk aan zijn sterven.
Zijn troostrijke gezelschap moeten wij nu derven.
Wij moeten nu rondzwerven als verdwaalden.
O, lieve broeder, het zal niet baten
al ons kermen en praten, ons zuchten en klagen.
Mijn broeder, laten we niet te zeer zijn verslagen.
Het is Gods behagen dat de zijnen moeten lijden.
Zijn de profeten in vroeger tijden
niet gedood? Moesten zij niet strijden tegen zondige praktijken?
Hoe werden ze vervolgd in Jezabels tijden,
die ze in groten getale bracht ten verderve,
zodat ze zich in spelonken en holen moesten verbergen,
waar ze inkropen om te redden hun vege lijven.
Zo'n duivels wijf, er was er geen erger,
behalve Herodias, die nu gedaan heeft haar meesterproef.
Hoe dat ook zij. Om onze meester ben ik zwaar bedroefd,
die ten onzen behoeve Gods wil verklaarde.

- ende nu is uyte de lichtende lantaeren
 die sterckste pilaeren// is nu ghecoomen ter pall
 de ons dee so mennich dôchdelyck verhal
- 715 vör groot ende smal// tonsen dienste bereet
 Laet ons gaen vraeghen den brueders bescheet
 waermen den propheet// sal möghen begraeven
 onsen dienstighen arbeyt willen wy daer tûe staeven
 comt laet ons draeven// totten wercke van minnen
- 720 Hier synse vergaert dus gaen wy binnen
 wy sullense vinnen// jn liefden vierich
 om onsen meester te begraeven manierich

Amen Jan Thönissen fecit tAmsterdam lanck 667 reghelen Reyer Gheurtz scripsit
 anno 1552 R ☉ G

En nu is hij gedooft, die heldere lantaren.
Die steunpilaar is nu gekomen ten val,
die ons zo vaak deed deugdelyke verhalen,
voor groot en klein, tot dienst van ons al.
Laat ons onze broeders naar hun oordeel gaan vragen,
waar we de profeet zullen gaan begraven.
We zullen daarbij verlenen onze dienst.
Kom, laten we ons haasten tot dat werk van liefde.
Hier zijn ze bijeen, kom, we gaan naar binnen.
We zullen ze in vurige liefde verenigd vinden
om onze meester stijlvol ter aarde te dragen.

Amen Gemaakt door Jan Theuniszoon te Amsterdam, 667 regels lang. Afgeschreven
door Reyer Gheurtszoon, in het jaar 1552 R ☉ G

Bibliografie

De Geschiedenis van Amsterdam

- H. Brugmans: *Geschiedenis van Amsterdam*, 2^e dr. uitg. I.Y. Brugmans, dl 1 en 2, Amsterdam 1972
- E. Ellerbroek-Fortuin: *Amsterdamse rederijkersspelen in de zestiende eeuw*, Groningen, Batavia, 1937.
- J. ter Gouw: *Geschiedenis van Amsterdam*, deel 5, Amsterdam, 1886.
- J.G. de Hoop Scheffer: *Geschiedenis der kerkhervorming in Nederland van haar ontstaan tot 1531*, Amsterdam, 1873.
- G.D.J. Schotel: *Geschiedenis der rederijkers in Nederland*, 2^e verm. dr. Rotterdam, 1871.

De Rederijkers

- E. Autenboer: *Het Brabants landjuweel der rederijkers (1515-1561)*, Middelburg, 1981.
- F.C. van Boheemen en TH.C.J. van der Heijden: *De westlandse rederijkerskamers in de 16e en 17e eeuw*, Amsterdam, 1985.
- D. Coigneau, 'Rederijkersliteratuur', In: *Historische Letterkunde, facetten van vakbeoefening*, M. Spies (ed.), Groningen, 1984, p. 35-57.
- D. Coigneau: *Refreinen in het zotte bij de rederijkers*, 2 dln., Gent, 1980-83.
- E. Ellerbroek-Fortuin: *Amsterdamse rederijkersspelen in de 16e eeuw*, Groningen, Batavia, 1937.
- A. van Elslander, 'Lijst van Noord-Nederlandse rederijkerskamers uit de 15e en 16e eeuw', In: *Jaarboek De Fontaine* 18(1968), p. 29-60.
- H. van Gorp: *Lexicon van literaire termen: stromingen en genres, theoretische begrippen, retorische procedes en stijlfiguren*, 4^e herz. dr., Groningen, 1991.
- F.W.H. Hollstein: *Dutch and Flemish etchings, engravings and woodcuts, ca. 1450-1700*, dl. 5, Amsterdam, z.j. en dl. 30 D. De Hoop Scheffer en G. Luyten (eds.), Amsterdam, 1986.
- W.M.H. Hummelen: *De sinnekens in het rederijkersdrama*, Groningen, 1958.

- W.M.H. Hummelen: *Van moment tot moment. Toneeltheorie voor lezers*, Muiderberg, 1989.
- W.M.H. Hummelen: 'Sinnekens in prenten en op schilderijen', In: *Oud Holland* 106, 1992, p.118-120.
- S.A.P.J.H. Iansen: *Verkenningen in Matthijs Casteleins 'Const van Rhetoriken'*, Assen, 1971.
- G. Kalff: *Geschiedenis der Nederlandse letterkunde in de 16e eeuw*, Leiden, 1889.
- A. Keersmaekers: 'Rederijkers-rebusblazoenen in de 16e en 17e eeuw', In: H. Vekeman, J. Muller Hofstede (eds.), *Wort und Bild in der Niederländischen Kunst und Literatur des 16 und 17 Jahrhunderts*, Erfstadt, 1984, p. 217-219.
- G.P.M. Knuvelde: *Handboek tot de geschiedenis der Nederlandse letterkunde*, dl. 1, 's-Hertogenbosch, 1970.
- B.A.M. Ramakers: 'Horen en zien, lezen en beleven, Over toespelen in opvoering en druk, In: *Spel in de verte. Tekst, structuur en opvoeringspraktijk van het rederijkerstoneel*, Jaarboek de Fonteine 41-42 (1994), p. 129-165.
- H. de Schrijver: 'De blazoenen van onze rederijkerskamers'. In: *Jaarboek Fonteine*, 1945, p. 44-57
- M. Spies: 'Lastige Amsterdammers, de rederijkerskamer De Egelantier in de tweede helft van de 16e eeuw', In: *Voortgang, jaarboek voor de Neerlandistiek* 14 (1993, 1994), p. 1-14
- J. Te Winkel: *De ontwikkelingsgang der Nederlandse letterkunde*, dl. 1 en 2, Haarlem, 1922.

De Amsterdamse Rederijkerij

- *Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart*, U.Thieme und F. Becker (eds.), Leipzig, 1907-1950.
- G.R.W. Dibbets: *Twe-spraeck van de Nederduitsche letterkunst*, Assen, Maastricht, 1985.
- E. Ellerbroek-Fortuin: *Amsterdamse rederijkersspelen in de zestiende eeuw*, Groningen, Batavia, 1937.
- *Een Esbattement van sMenschen Sin en Verganckelijcke Schoonheat*, ed. Nederlands Instituut Groningen, Zwolle, 1967.

- F.W.H. Hollstein: *Dutch and Flemish etchings, engravings and woodcuts, ca. 1450-1700*, dl. 5, Amsterdam, z.j. en dl. 30 D. De Hoop Scheffer en G. Luyten (eds.), Amsterdam, 1986.
- W.M.H. Hummelen: *Repertorium van het rederijkersdrama 1500-1620*, Assen, 1968.
- *Naaman prinche van Sijrien, een rederijkersspel uit de zestiende eeuw*, W.M.H. Hummelen en C. Schmidt (eds.), Zutphen, z.j.
- P. Scheltema: *Aemstels oudheid of gedenkwaardigheden van Amsterdam*, dl. 1, Amsterdam, 1855.
- M. Spies: 'Rederijkers en Reformatie in de tweede helft van de zestiende eeuw in Amsterdam'. In: *De zeventiende eeuw*, 8. 1(1992), p. 66-74.
- J.J.M. Timmers: *Christelijke symboliek en iconografie*, 5^e dr., Weesp, 1978.
- C.G.N. de Vooy: 'Amsterdams rederijkersleven in het midden van de zestiende eeuw', In: *Tijdschrift voor Nederlandsche taal- en letterkunde* 48(1928), p.133-140.

Het Toneelstuk

- *Den Bibel. Hier is voleyndt dat gheheele Nyeuwe Testament*, Willem Vosterman, Antwerpen, 1528. UB-Amsterdam sign. Ned.Inc.100.
- *Den Bybel met groter neersticheyt gecorrigeert [etc.]. Tgeheele nyeuwe testament [etc.]*. Hansken van Lieseelt, Antwerpen, 1538. UB-Amsterdam sign. Ned.Inc.133.
- C.C. de Bruin: *De Statenbijbel en zijn voorgangers. Nederlandse bijbelvertalingen vanaf de reformatie tot 1637*, 2^e [herz.], Haarlem, 1993.
- D. Coigneau: *Refreinen in het zotte bij de rederijkers*, 2 dln., Gent, 1980-83.
- J. Dubiez: *Cornelis Anthoniszoon van Amsterdam: zin leven en werken (ca. 1507-1533)*, Amsterdam, 1969.
- W.M.H. Hummelen: *De sinnekens in het rederijkersdrama*, Groningen, 1958.
- S.A.P.J.H. Iansen: *Verkenningen in Matthijs Casteleins Const van rhetoriken*, Assen, 1971.

- M.E. Kronenberg: *Verboden boeken en opstandige drukkers in de hervormingstijd*, Amsterdam, 1948.
- M.A. Meadow: 'Aersen's Christ in the house of Martha and Mary and the rederijker stage of 1561, Spatial strategies of rhetoric, In: *Spel in de verte. Tekst structuur en opvoeringspraktijk van het rederijkerstoneel*, Jaarboek De Fonteyne 41-42(1994), p. 201-213.
- B.A.M. Ramakers: 'Horen en zien, lezen en beleven, Over toogspelen in opvoering en druk, In: *Spel in de verte. Tekst, structuur en opvoeringspraktijk van het rederijkerstoneel*, Jaarboek de Fonteyne 41-42 (1994), p. 129-165.
- B.A. Rosier: *De Nederlandse bijbelillustratie in de zestiende eeuw. De illustraties in de bijbels gedrukt in de Nederlanden en in de Nederlandstalige bijbels gedrukt in het buitenland van 1522 tot 1599*, Amsterdam, 1992.